

исмини яхши билади: куч, инерсия, бутун олам тортишиш қонунларини кашф этган одам. Бизга унинг фақатгина табиий-физикавий илм соҳасига қўшган ҳиссаси айтилади, холос. Аммо у ҳам ўзи эътиқод қўйган динга доир китоблар таълиф этгани ҳақида лом-мим дейилмаган.

Абдулла Авлоний ёзади: “Илм инсон учун ғояи олий ва муқаддас бир фазилатдур. Зероки, илм бизга ўз аҳволимизни, ҳаракатимизни ойна каби кўрсатур. Зеҳнимизни қилич каби ўткур қилур. Савобни гуноҳдан, ҳалолни ҳаромдан, тозани мурдордан аюруб берур. Тўғри йўлга раҳнамолик қилуб, дунё ва охиратда масъуд бўли-

ОДАМНИНГ ҚУЁШИ ИЛМ...

Одамнинг руҳий емирилиши, маънавий булғаниши диний илмдан беҳабарлик ва моддапарастлик оқибатидир. Аллоҳни ва Расулulloҳни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам), Куръони карим ва ҳадиси шарифни, ҳалол ва ҳаромни, савоб ва гуноҳни унутган жойда тубанлашув бошланади. Қуш ҳеч вақт ёлғиз қаноти билан парвозга қўтарила олмаганидек, инсон ҳам, жамият ҳам бир-ёқламалик билан комил ва тўқис бўла олмайд.

Илм инсон қалбига сайқал беради, маънавий-руҳий дунёсини гўзаллаштиради. Инсонга шон-шухрат келтиради, улуғлайди. Илмсизлик жаҳолатдир. Жаҳолат инсон ҳаётини барбод этади, охиратини куйдиради.

“Илм” сўзи оддий ўқиш-ёзишдан тортиб, чексиз коинотнинг ҳақиқатини, инсондек мураккаб хилқатнинг ҳақиқатини англаш, билиш каби қатор тушунчаларни ўзида жамлайди. Бунга зид равишда илмни диний ва дунёвий турларга тақсимлаб, айрича қараш инсон маънавиятининг емирилишига олиб келди. Бу фикр исботи учун узоқ ва яқин ўтмишимизда мисоллар жуда кўп.

Машҳур асарлари билан жаҳон илм-фан ва маданияти тарихида ўчмас из қолдириб кетган буюк олим-уламоларнинг номларини санаб фахрланиб юрамиз: Ибн Сино, Беруний, ал-Хоразмий, Мирзо Улуғбек...

Ажойиб асарлари ғарб уйғониш даври учун асос бўлган бу улуғ аждодларимиз, гарчи кечаги жамият уларнинг диний илм соҳиблари бўлганини яширган бўлса-да, улар энг аввало, Исломи дунёсининг ардоқли олимлари, том маънодаги илм эгалари эди. Бунга шубҳа йўқ.

Ғарб илми дунёсидан бир мисол: ўрта мактабда физикани ўқиган ҳар ким Исаак Нютон

шимизга сабаб бўлур. Илмсиз инсон мевасиз дарахт кабудур...”

Абдурауф Фитрат “Ҳинд сайёҳининг қиссаси”, “Мунозара”, “Раҳбари нажот” асарларида Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Бешиқдан қабргача илм изла”; “Илм олиш ҳар бир мўмин ва мўминага шартдир”; “Олим бўл, илм талаб қилувчи бўл ёки илмни эшитувчи бўл. Ҳеч бўлмаса, шуларга муҳаббат қилувчи бўл, бешинчиси бўлма, ҳалок бўласан” каби қатор ҳадисларини келтиради.

Гарчанд Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий кўпчилик онгига Туркистоннинг оташин болшавойи ўлароқ сингдирилган бўлса-да, унинг 1910—1915 йилларда ёзган мақолалари, қатор тарбиявий асарлари бу ижодкорга бошқача сифат беришга асос бўлади. У жаҳолатни қоралайди, илм-маърифатнинг аҳамиятини улуғлайди. Бир шеърида:

*Илм бизни етургай ҳар мурода,
Бизам илм ўлса учгаймиз ҳавода.
Илмдан ўзга йўқдир бизга йўлбош,
Тараққийга олиб бормоққа йўлдош...*

каби сатрларни ёзади.

Фикрлаш жараёнида исломий масдар-асосдан узилган кечаги мажруҳ жамиятнинг бошидан кечган кирдикорлар ҳаёлимга келди. Тоқ қанот ила парвозга отила-отила, алалоқибат ниятига ета олмайд жарликка қулаб чилпарчин бўлган ҳайбатли бир қушнинг ҳолати кўз олдимда намоён бўлди.

Зеро, юксакликка соғлом қўш қанот билан эришилади.

Баҳодир КАРИМ

МУНДАРИЖА

<i>Амри маъруф</i>	
Баҳодир КАРИМ	
Одамнинг кўёши илм	1
<i>Ахлоқ</i>	
Бемор кўриш одоби	5
<i>Наҳйи мункар</i>	
Гуноҳлар йўлини тўсайлик	6
<i>Мунаввар олам</i>	
Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ	
Миллат қайғусида	8
<i>Илк намоз</i>	
Илтижонинг ижобати	9
<i>Мактубларда манзаралар</i>	
Муродилла ҚУРБОНОВ	
Ҳамма нарса вақтида бўлгани яхши	12
Абдуқодир ШОКИРОВ	
Зилол сув орзуи	12
Собиржон ҲАПИПОВ	
Меҳнат ҳам ибодат	13
<i>Қомус</i>	
Хабар	13
<i>Олисларга саёҳат</i>	
Шветсия Қироллиги.....	16
<i>Амри маъруф</i>	
Фозил ЗОҲИД	
Мусибатдаги сабр.....	22
<i>Бўлган воқеа</i>	
Рустам ЗОИР	
Аллоҳ биз билан биргадир	24
<i>Мўъжиза, ҳикмат</i>	
Ҳорун ЯҲЁ	
Танамиздаги мўъжизалар	25
<i>Қуръон ва биз</i>	
Зилзила вақтида нима қиламиз?.....	26
<i>Ахлоқ</i>	
Бемор кўриш одоби	27
<i>Тарих</i>	
Абдураззоқ САМАРҚАНДИЙ	
Ҳамкорлик ва шериклик қилсалар	28
<i>Амри маъруф</i>	
Имом ШАЪРОНИЙ	
Барака тақвадир	30
<i>Тадбиркорлик</i>	
Гўшт маркази.....	31
<i>Масала</i>	
Ҳайвон сўйишга оид ҳукмлар.....	32

Муқовада: Қорақалпоғистон Республикаси Беруний шаҳридаги жомеъ масжид (1-саҳифа), Муҳаммад Беруний номидаги Ислом ўрта махсус билим юрти миносаси (Нукус, 4-саҳифа).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Журналимиз саҳифаларида оят ва ҳадислар берилаётгани учун уни ножоиз жойларга ташламаслигини сўраймиз

Масала

4

АЗОН ВА ИҚОМАТ

Иқомат ҳам азон каби бир жойда туриб айтилади. Юриб ёки ҳар хил ҳаракатлар қилиб туриб иқомат айтиш макруҳдир. Муаззин иқоматнинг “Ҳаййа ьалас солах” жумласини бошлаганида имом ва қавм жойларидан турадилар. Бундан олдин тик туриб олиб намоз бошлашидини кутиш макруҳдир.

Хабарлар

10

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Оврупа парламенти депутатлари

Уч мусулмон — Нидерланддан бир аёл ва Олмониядан икки мусулмон Оврупа парламенти депутатлигига сайланди.

Тафаккур

Алоуддин БАШАР

14

СЕВГИ НИМА?

“Қайси ишчи бошлиғининг кўрсатмаларини бир четга суриб қўйиб, ўз орзу-истаклари бўйича ишляпти?! Қайси ўқувчи муаллимнинг дарсини тингламай, ўз хоҳишига кўра ўзи билган китобни ўқиб ўрганияпти?! Ёки бўлмаса, қайси аскар қўмондонининг буйруғига қулоқ солмай, ўз билганича аскарлик таълимини ўрганияпти? Шуларни билатириб, яна қандай қилиб куллик вазифангизни ўзингиз белгилашга ҳаракат қиласиз?!”

Наҳйи мункар
Хайз Хизиш РОВФИГ

18

ЧўЧҚА ГЎШТИДАГИ ЗАРАРЛИ МОДДАЛАР

Чўчқа гўштини мунтазам истеъмол қилувчиларда бирлаштирувчи тўқималар шишиб кетади, натижада улар, худди ўпкадек

сувни симира бошлайди. Ёпишқоқ моддалар пайларда, бўғинларда, кемирчак ва бошқа жойларда йиғилиб қолади ҳамда ревматизм (бод), бўғин касалликлари, яллиғланиш, умуртқа поғонаси хасталиклари ва бошқа дардларга сабаб бўлади.

Шеърят
Жамол КАМОЛ

20

Раҳмат селининг дилдаги дарёси...

Ҳақ ташна юрибмиз, лабимиз ҳўлла, Худоё, Инсонни ҳидоят йўлига йўлла, Худоё, Маҳшарда Муҳаммадни Ўзинг қўлла, Худоё, Ислому элининг машғали дунёси Муҳаммад, Раҳмат селининг дилдаги дарёси Муҳаммад.

Футуҳот қомусидан

25

ЯПОНИЯДА ИСЛОМ

Японияга Ислам динининг кириб келиши ва ёйилишида ўзбекларнинг ҳам ҳиссаси катта бўлган. Масалан, олим ва сайёҳ Абдурашид Иброҳим 1934 йилдан то умрининг охиригача (1944 йил) Японияда яшаган, 1937 йили Токиода жомеъ масжиди қурилишида ташаббус кўрсатган. Айни ўша пайтлари Абдулҳай домла исмли яна бир туркистонлик кўплаб япон ёшларининг Исламни қабул қилишларига ва Исламнинг Японияда дин ўлароқ қад тиклашига катта ҳисса қўшган.

«HIDOYAT»

Ойлик диний-ижтимоий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Абдурашид қори БАҲРОМ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Анвар ТУРСУН
Дурбек РАҲИМЖОНОВ
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Юсуфжон ИСҲОҚ
Эркин МАЛИК
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Муҳаммад Собит САЛОҲИДДИН
Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ

Муқовани

Абдулбоқи ИМОМХОН ўғли,
Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли тайёрлашди.
Тартибловчи
Қудратуллоҳ ЖУМА ўғли
Матни
Юлдуз КОМИЛ қизи
терди.

Манзилимиз: 700069, Тошкент шаҳри,
Шайхонтоҳур тумани Навоий кўчаси 46-уй;
Тел: 49-18-26, 42-08-07.
Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигида
рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 170

Босишга 2004 йил 20 июлда рухсат берилди.
Босмахонага 2004 йил 26 июлда топширилди.
Қоғоз бичими 84x108^{1/16}. Адади 7000 нусха. 220-сон буюртма. «КО'НИ NUR» МЧЖда босилди.
Манзили: Тошкент, Муқимий к., 178-уй.
Интернет почта: hidoyat@ars-inform.uz

Баҳоси келишилган нарҳда.
Макет асл нусхаси Pentium-IV
компютерида саҳифаланди.

Қўлёзмалар қайтарилмайди, тақриз қилинмайди.
Мақолалар хат орқали юборилганида исми шарифлар тўлиқ
ёзилиши, манзил аниқ кўрсатилиши шарт.

АЗОН ВА ИҚОМАТ

Хукми

Жамоат билан ўқиладиган беш вақт фарз намозга азон ва иқомат айтиш таъкидланган суннатдир. Жамоатга етолмай намозни уйида ўқиган кишининг ва мусофирнинг азон ва иқомат айтиши мустаҳабдир. Уйда ўқилган қазо намозга ҳам азон ва иқомат айтиш суннатдир.

Вақти

Азон намоз вақти кирганидан сўнг айтилади. Иқомат бевосита фарз намозни бошлашдан олдин айтилади. Аёллар азон ва иқомат айтмайдилар.

Тартиби

Азон масжид ҳовлисида, баланд жойда, қиблага қараб, тик туриб айтилади. Овоз узоққа бориши учун муаззин кўрсаткич бармоқларини қулоқлари ичига тиқиб азон айтиши керак. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Ҳазрати Билолга (розийаллоҳу анҳу) шундай буюрганлар. Таҳорат билан азон айтиш мустаҳабдир. Азон жумлалар орасида бир оз тин олиш билан, шошилмай айтилади. Азон айтишда тажвид талабларини бузиш макруҳдир.

Азон ва иқоматда “Аллоҳ” лафзидаги “а” товушини ва “акбар” лафзидаги биринчи ва иккинчи “а” товушларини чўзиб айтиш қўпол хатодир. Қасддан бундай айтган кишининг имони хатарда қолади.

Муаззин “Ҳаййа ʼалас-солаҳ” жумлаларини юзини ўнг тарафга қаратиб, “Ҳаййа ʼалал-фалаҳ” жумлаларини юзини чап тарафга қаратиб айтиши лозим. Ҳазрати Билол азонни шундай айтганлар.

Иқоматда бармоқлар қулоққа тиқилмайди, азонга нисбатан

тезроқ айтилади. Унинг жумлалари орасида тин олинмайди.

Иқомат ҳам азон каби бир жойда туриб айтилади. Юриб ёки ҳар хил ҳаракатлар қилиб иқомат айтиш макруҳдир. Муаззин иқоматнинг “Ҳаййа ʼалас-солаҳ” жумласини бошлаганида имом ва қавм жойларидан турадилар. Бундан олдин тик туриб олиб, намоз бошланишини кутиш макруҳдир.

Муаззин “Қод қоматис-солаҳ” жумласини айтганида имом намозни бошлайди (такбири таҳрима айтади).

Шом намозидан бошқа намозларнинг азони ва иқомати ўртасида тўрт ракат намоз ўқиш муддатича вақт ўтказилади. Аммо шом намозининг азонидан сўнг тезда, кўпи билан калта уч оят ўқиш муддатича вақт ўтказиб, иқомат айтиш лозимдир.

Азонни эшитиш одоби

Азонни эшитган кишилар унга жавоб қайтаришлари вожиб бўлади. Муаззин айтган жумлаларни унинг ортидан такрорлаш азоннинг жавобидир. Бироқ муаззин “Ҳаййа ʼалас-солаҳ” ва “Ҳаййа ʼалал-фалаҳ” жумлаларини айтганида эшитувчи уларни такрорламай, ўрнига “Ла ҳавла вала қуввата илла биллаҳил ʼалийил ʼазим” дейиши керак. Бомдод намозининг азонида муаззин “Ассолату хойрум минан навм” деганида “содақта ва барорта” деб жавоб берилади.

Масжид ташқарисидаги кишининг азонга жавоби масжидга бориш билан бўлади. Масжидга бораётган киши азонни эшитганида тўхтаб турмайди.

Азонни эшитган киши фақат унга жавоб бериш билангина машғул бўлиши лозим, бошқа сўз ва ишларни тўхтатиб туриши керак.

Саволлар ва жавоблар

Савол. Бомдод ё пешин намозининг фарзига иқомат айтилганидан сўнг имомликка мустаҳиқ одам келиб қолса, жамоат уни суннат намозни ўқиб олгунича кутиши керакми? Агар кутса, иқомат қайта айтиладими?

Жавоб. Ҳа, жамоат имомликка мустаҳиқ одамни кутиб туриши керак. Аммо иқомат қайта айтилмайди (“*Раддул мухтор*”).

Савол. Муаззиндан бошқа киши иқомат айтса бўладими?

Жавоб. Муаззин ҳозир бўлганида, унинг рухсатисиз ўзганинг иқомат айтиши макруҳдир.

Аммо муаззиннинг ўзи рухсат этса, кароҳатсиз жоиз бўлади (“*Мажмуатул фатово*”).

Савол. Иқоматдан олдин “қомат” дейишнинг шаръий асоси борми?

Жавоб. Иқоматдан олдин “қомат” дейишнинг шаръий асоси йўқ. Бинобарин, “қомат” дейиш ножоиздир (“*Виқоя*”).

Савол. Ҳайз ва нифосдаги аёл ҳамда жунуб киши азонга жавоб қайтаришлари лозимми?

Жавоб. Ҳайз ва нифосдаги аёл азонга жавоб қайтармайди. Аммо жунуб киши азонга жавоб қайтариши лозим (“*Раддул Мухтор*”).

Савол. Муаззин азон жумлаларининг тартибида янглишиб, кейинги жумлаларни олдин айтиб қўйса, нима бўлади?

Жавоб. Тартибда янглишиб, кейинги жумлани олдин айтиб қўйилса, давом эттирилаверади, олдин айтиб қўйилган жумла ўз ўрнида яна қайта айтилади. Аммо азон бошдан қайта айтилмайди. Жумла ташлаб кетилса, азон қайта айтилади (“*Ҳалаби сағир*”).

Савол. Пешин вақтида азон айтилмасдан олдин пешин намозининг тўрт ракат суннатини ўқиса бўладими?

Жавоб. Бўлади, азон суннат намоз учун эмас, фарз намоз учун айтилади (“*Ҳидоя*”).

Савол. “Ёлғиз намоз ўқилганида ҳам азон ва такбир айтиб намоз ўқилса, беҳисоб фаришталар жамоатга қўшилади”, деган гап бор. Шу асослими?

Жавоб. Ҳа. Сарахсийнинг “Мабсут” китобида бу ҳақда ҳадис келтирилган. Унинг мазмуни шундай: “Ким очиқ ерда азон ва иқомат айтиб намоз ўқиса, мағриб ва машриқ орасидаги фаришталар у билан қўшилиб намоз ўқийдилар. Азон ва иқомат айтмай намоз ўқиган киши билан эса, фақат икки фаришта бирга намоз ўқийди”.

Муҳаммад ШАРИФ ЖУМАН

Аллоҳ таолога энг маҳбуб ва мақбул амаллар намоз ўқиш ва ота-онага итоат этишдир. Ота-онанинг оғирини енгиллатиш, уларни турли ёмонлик ва нохушликлардан ҳимоя қилиш фарзандларга ҳам фарз, ҳам қарз.

Ота-онанинг динга хилоф бўлмаган ҳар бир буйруқ-топшириғи сўзсиз бажарилади, чақирсалар, “лаббай” деб борилади. Уларнинг олдида жаҳлланиб, “уф” тортилмайди, гаплари қайтарилмайди.

Ота-онага қўпол муоамала қилиб, ранжитиш, уларга осий бўлиш энг қаттиқ гуноҳ (гуноҳи кабира)лардан ҳисобланади.

Ота-онани ҳурматлаш

Ота-она ҳузурда изнсиз гапирилмайди, олдилари ва икки ёнларида юрилмайди, уларнинг номларини айтиб чақирилмайди, ҳазил-мазах қилинмайди. Таомга муҳтож бўлса, таом, кийимга муҳтож бўлса, кийим берилади. Уларнинг иссиқ-совуғидан доимо хабардор бўлиб, сўрамасалар ҳам пул ва буюмлар бериб турилади.

Ота-она билан сўзлашувда одобга эътибор берилади, оҳиста, паст овозда гапирилади, заруратдан ортиқча гаплар айтилмайди, сўзлари бўлинмайди, уларга буйруқ, таъна, қаҳр оҳангида гапирилмайди.

Ота-она билан ҳўмрайиб муоамала қилинмайди, кесатиқ, пичинг билан: “Сиз ундоқ эмассиз, бундоқ эмассиз”, деб камситилмайди.

Ота-онага доимо раҳм-шафқат кўрсатилади, чин дилдан дўст тутилади, улар ноҳақ бўлса ҳам, дилларига озор етказилмайди, улардан камчилик ўтса, ранжимай кечирилади.

Улар касал бўлса, даволатиш тадбирлари изланади, соғлиқла-

ри учун садақа қилинади ва Аллоҳдан шифо тиланади.

Айниқса, оналар қаттиқ иззат-ҳурматга лойиқдир. Онани елкада кўтариб юрганида ҳам унинг бир марта қийналганлик ҳаққини адо этиш қийин. Ўзингиз ёмон кўрган нарса ота-онага раво кўрмайсиз, яхши кўрган нарсангизни уларга ҳам илинайсиз. Аллоҳдан ўзингизга қандай мағфират тиласангиз, уларнинг ҳам гуноҳларини кечишини сўраб, дуо қилишингиз зарур. Ота-она розилигисиз ҳеч қаерга, ҳаттоки илм олишга ёки ҳажга ҳам борилмайди.

Агар уйга ота ёки онангиз кириб келишса, дарҳол туриб,

эҳтиром билан кутиб олиш, юқорига ўтказиб, улар олдида тиз чўкиб, тавозеъ билан ўтиришингиз керак, оёқни узатиб ёки ёнбошлаб олиш одобсизликдир.

Ота-она хурсанд бўлса, сиз ҳам яхши кайфиятда туриш, хафа бўлса, сиз ҳам дардига шерик бўлинг, насиҳат ва танбеҳларини малол кўрмай, тингланг.

Бордию ота-онангиз бирор нарсани ниёт ёки орзу қилган бўлсалар, мақсадларига етишлари учун қўлингиздан келган ҳамма ишни қилинг.

Ота-онангиз тириклигида ҳам, вафот этганидан кейин ҳам уларнинг дўстлари ва яқинлари билан узилишиб кетмай, уйингизда меҳмон қилиб туриш.

Ота-она ҳаққига яхши дуоларда бўлиш, қабрларини зиёрат қилиш, яхши ишларини эслаш, Қуръон тиловат қилиб руҳониятларига бағишлаш ҳам фарзандлар бурчидир.

Умида АЗИМБОВА
тайёрлади.

Ҳаммамиз ҳар куни бир иш билан кўчага чиқамиз, жамоат жойларида бўламиз. Шунда беҳтиёр инсоннинг кўзи инсонга тушади. Унинг кийинишига эътибор беради. Ва шу аснода бир инсоннинг қай қавмга мансублиги, дунёқараши, маданияти ҳақида қай даражададир маълумот олади. Бу арзимас нарса эмас. Қадимги аجدодларимизнинг ҳам ибтидоий юришдан воз кечиб, росмана кийинишига ўтиши инсоният тарихида улғу воқеа бўлган. Динимиз кўрсатмалари буни тасдиқлади ва мустаҳкамлади. Лекин бугун-чи? Очиғи, кўпчиликнинг, айниқса, аёлларимизнинг устидаги либосларига кўзимиз тушганида хунук бир манзарадан кўнглимиз гашиланади. Тиниқ руҳиятимизга ғубор кўнади.

Бунинг сабабини мўмин-мусулмон юртдошларимиз жуда яхши тушунадилар. Чунки тобора урфга айланиб бораётган ножоиз кийиниш одоб-ахлоқ доирасидан ташқарига чиқиб кетаётир.

Ажнабий аллакимларнинг беҳаё либосларига ҳавас қилиб, уларга тақлид қилган хотин-қизлар ҳамманинг нигоҳи тушадиган жойларда ярим-яланғоч ҳолда юришибди. Тор, юпқа, калта ва ҳарир нарсаларни кийганларида энг нозик, номахрамдан пана бўлиши керак аъзоларигача шундоқ билиниб туради. Бу билан ўзлари гуноҳ қилганлари ҳолда бошқаларни ҳам гуноҳга ботириятдилар. Қолаверса, бундай кийиниш соғликлари учун ҳам кони зарар, туғилажак фарзандлар учун ҳам хавфли. Бунга аёлларнинг ўзларигина эмас, эркакларимиз ҳам айбдордир. Ахир шундай шармандали ва беҳаё кийиниб кўчага чиққан қиз, аёллар қайси биримизнинг опамиз, синглимиз, қизимиз, хотинимиз эмасми? Уларни инсофга чақириш, рисоладагидек кийинишлари учун жон куйдириш бизнинг ҳам бурчимиз. Айрим муштарийларимизнинг шу ҳақдаги фикр-маслаҳатларини ёзиб олдик, динимиз ҳукмларини келтирдик. Буларнинг кимгадир фойдаси тегишига, кўзини очишига умидворимиз. Аллоҳдан қалбларимизни ҳаё билан зийнатлаб, ахлоқимизни чиройли этишини тилаймиз.

ГУНОҲЛАР ЙЎЛИНИ ТЎСАЙЛИК

Бахтиёр НАЗАРОВ,
тижоратчи:

— Очиғи, бугун кенг-катта кўчаларда, ғала-ғовур бозорлардагина эмас, маҳаллаларда ҳам бемалол юришга киши қийналадиган бўлиб қолди. Чунки биримизнинг синглимиз, иккинчимизнинг қизимиз ёки энг ажабланарлиси баъзиларимизнинг хотинларимиз шунақа кийимларни эгниларига илиб олишмоқдаки, олдидан фақат ерга қараб ё юзни тескари буриб ўтсам дейсиз... Тавба, бир замонлар сал ахлоқи бундайроқ аёллар шунақа бепарда нарсаларни кийишга ишқибоз эди. Ҳозир эса ҳали оқ-қорани таниб улгурмаган қизларимиз орасида ҳам бундай кийимлар урф бўляпти. Демак, гулдай нозик, сийрати пок ёш кўнгиллар бу кийимларни кийиб юриш гуноҳ эканини англамайдилар.

Аммо биз ота-оналар бунга нега бефарқ қараяпмиз? Бу ҳам кечирилмас гуноҳ. Бир миллатдан эканмиз, ўз фарзандимнинг юриш-туришга масъулман, бош

қа билан ишим йўқ, деб ўзимизни четга олишга ҳаққимиз йўқ. Мен бир-икки тенгдошимга ўрни билан бу фикримни айтдим. Шундай қилсак, кўп гуноҳларнинг олди олинган бўлармиди...

Насиба ЭРГАШЕВА,

1-сонли шахар шифохонаси,
 акушер-гинеколог:

— Маълумки, инсон нафақат бурни билан, балки териси билан ҳам нафас олади. Ҳозирда кенг русум бўлган сунъий толалардан тайёрланган, баданга ёпишиб турадиган кийимлар терининг яхши нафас олишини қийинлаштиради. Бу ҳол бутун тана аъзолари фаолиятининг бузилишига олиб келади. Айниқса, балоғат ёшидаги қизлар танасида кечадиган физиологик ўзгаришларга катта салбий таъсир кўрсатади.

Тор кийим, биринчидан, кишининг эркин ҳаракатини чегаралайди. Натижада одатдагига нисбатан кам ҳаракатланиш юзага келади. Иккинчидан, бундай кийимлар киши асаби-

га таъсир этиб, ўзига сездирмаган ҳолда жиззаки қилиб кўяди. Инсон вужуди яхлит тузилишга эга. Шу боис ҳар қандай ички ёки ташқи нохуш таъсир танадаги ҳар бир ҳужайрада асорат қолдиради.

Сунъий толадан тикилган тор либослар, табиийки, кишини кўп терлатади. Меъёридан ортиқ терлаш натижасида кўп миқдорда туз, кислоталар ажралиб чиқади. Бу моддаларнинг танада белгиланган миқдордан камайиб кетиши оқибатида модда алмашинув жараёни бузилади.

Бундан ташқари меъёрдан ортиқ терлаш танада турли микробларни пайдо қилади. Тернинг парланиши эса, микробларнинг ривожланиб, инфекция тушишига сабаб бўлади. Шу сабабли ҳомилдор ва янги туққан аёллар тор ва ҳаво ўтказмайдиган матолардан кийим киймасликлари зарур. Чунки тор либосда ҳомилдор аёлнинг бачадони кўтарилиб, хасталаниши мумкин. Натижада ҳомила йўқотилиши ёки муддатдан олдин ту-

ғиш ҳолатлари кузатилади. Аксарият ҳолларда йўлдош кўчиши ҳам мумкин. Шу жумладан, баданга ёпишиб турадиган чўзилувчи кийимлар веналарни кенгайтириб, қон айланишини бузади. Бунинг оқибатида қон-томир тизимида турли оғир касалликлар келиб чиқади.

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ
وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

Муслима аёлларнинг шаръий либослари қандай бўлиши керак?

Азиза АҲМЕТОВА,
“Хадича Кубро” хотин-қизлар билим юрти мударрисаси:

— Аллоҳ таоло Қуръони каримнинг Нур сураси 31-оятнда аёлларнинг қандай кийинишлари ҳақида шундай марҳамат қилади: **“Мўминаларга ҳам айтинг, кўзларини (номаҳрам эркекларга тикишдан) тўссинлар ва авратларини (ҳаромдан) сақласинлар! Ҳамда кўриниб тургандан бошқа зеб-зийнатларини (яъни устларидаги либосларидан бошқа зеб-зийнатларини номаҳрамларга) кўрсатмасинлар ва кўкракларини рўмоллари билан тўссинлар”**.

Шариатимиз аёлларни бегоналарнинг назарини жалб этадиган тор, ҳарир, калта либосларни кийиб кўчага чиқишдан қайтарди. Албатта, бунинг ўзига хос сабаблари бор.

Аввало, ҳар бир аёл бегона эркек учун номаҳрам ҳисобланади. Кўчадаги очиқ-сочиқлик айрим эркекларнинг фикр-хаёлини бузади. Нагжада аёл киши кўз зиносига сабабчи бўлиб қолади.

Зино жуда ёмон иллат ва гуноҳи кабиралардан биридир. Қуръони каримнинг Ал-Исро сураси 32-оятда ҳам: **“Зинога яқинлашманлар! Чунки (бу) бузуқликдир — энг ёмон йўлдир”**, — деб огоҳлантирилган. Кимлар учундир арзимас бўлиб кўринган кўз зиноси бир талай бузуқликларни бошлаб келади, ҳатто оилаларнинг бузилиб кетишига сабаб бўлади.

Назаримда, биз-аёллар меъёрида кийинишни билсак, бундай нохушликларга чек қўйилади, иншааллоҳ.

Муслима аёллар ўзлари учун кенг ва қулай либосларни танлашлари лозим, токи у бутун баданларини номаҳрам эркеклардан беркитиб турсин.

Либос юпқа ва шаффоф бўлмаслиги керак. Либослар аъзоларнинг ҳажми ва ранги билиниб турадиган даражада тор ва катта бўлмаслиги лозим. Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) шундай деганлар: “Икки тоифа борки, улар жаҳаннам аҳлидандир: уларнинг биринчиси, кийим кийган яланғочлар, (шаҳватларга) мойиллиги (кучли) бўлган ва бошқаларни ҳам шунга ундовчи бошлари туянинг ўркачига ўхшаш аёллардир. Бу тоифа жаннатга кирмайди ва унинг ҳидини ҳам туймайди. Иккинчи тоифа — қўлларида сигирнинг думига монанд қамчи кўтариб олган эркеклардир, улар ўша қамчи билан одамларни урадилар” (*Муслим ривояти*).

Ибн Таймия (р.а.) “Кийим кийган яланғочлар” жумласини шундай шарҳлайди: “Бу ҳолат аёл кишининг баданини бекитмайдиган либосларни кийишидир. У кийим кийгани билан аслида яланғочдир. Юпқа ва ҳарир либос кийиш сабабли баданлари очилиб турадиган ҳамда тор кийимда бутун танасининг ҳажми яққол кўриниб турадиган аёллар ҳам шу тоифага киради.

Муслима аёл кийим кийишда эркекларга ўхшамаслиги, улардан фарқ қилиб туриши лозим. Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ўзини эркекларга ўхшатадиган ва эркекларга хос бўлган тарзда кийимлар киядиган аёлларни лаънатлаганлар.

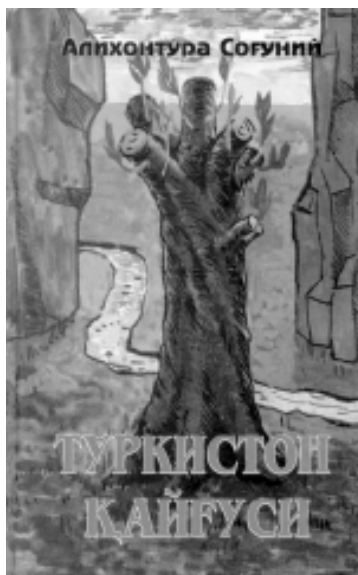
Муслима аёлнинг кийимида бошқаларнинг назарини ўзига тортадиган даражада зийнат ёки фитнага сабаб бўлувчи нарсалар бўлмаслиги лозим.

Дарҳақиқат, Аллоҳ таолонинг аёлларга ўз баданларини беркитиб юришларини буюришида катта ҳикмат ва кўп манфаатлар бор. Аллоҳ аёлларни гўзал ва нозик қилиб яратган ва шу чиройини фақатгина ўз жуфти (эри) учун ҳалол қилган.

Тор шим кийиш ўсири қизларнинг тоссуяги ўсишини секинлаштиради. Киндикни очиб юриш эса, ички аъзолар шамоллашига, ҳатто бефарзандликка ҳам сабаб бўлади. Очиқ-сочиқ, енгил-елпи кийинган аёллар авваламбор ўзларига, қолаверса, эркекларга жуда катта зарар етказётганларини билармикинлар? Аёлларнинг кўчада авратларини очиб юришлари эркекларга тиббий жиҳатдан ҳам зарар, чунки очиқ-сочиқлик уларнинг эркеклик қувватининг сусайиб кетишига олиб келади. Ҳатто бепуштликка бориб етиши мумкин.

Бу каби нохуш сабаблар билан эрнинг хотинга, хотиннинг эрга бўлган ишончи йўқолади, хиёнатлар ортиб, оилаларнинг бузилиши кўпаяди. Ушбу ҳолат эркеклар наздида аёлларнинг қадрли тушиб кетишига олиб келади. Маълум бўлишича, аёлларнинг ўз баданларини очиб, кўча-куйда шарм-ҳаёсиз юришлари уларга эркеклар томонидан фоҳиша аёл сифатида қаралишига сабаб бўлар экан. Аксинча, агар аёллар ўзларини эркеклардан тортиб, ҳаё қилсалар, баданларини беркитиб юрсалар, уларнинг эркеклар олдидаги ҳурматлари ортиб, аёллик шаънларини сақлаб қоладилар.

Солиҳ ибн ФАВЗОНнинг
“Муслима аёлларга оид ҳукмлар баёни” китоби асосида
Зиёуддин РАҲИМОВ
тайёрлади

МИЛЛАТ ҚАЙҒУСИДА

Туркистон қайғуси... Бу қайғу Абдурауф Фитратда ёлқинланган эди: “Ҳинд сайёҳи” кўз очди ва “Абулфайзхон” туғилди. Бу ғусса Абдулла Қодирийда нур таратганидан “Ўткан кунлар” бўлиб ўзини билдирди ва Абдулхамид Чўлпон қисматига эврилиб, “Кеча ва кундуз” номида қалбимизни ларзага солди.

Ўша кунлар қайғусини ўша тил, ўша меҳр, ўша улуғ руҳият билан ўттиз йил ўтиб, бағрига сингирган, яна ўттиз йил маҳбусдай туриб, ёруғликка чиққан бир китоб қўлимизда. Бу Алихонтўра Соғунийнинг “Туркистон қайғуси” китоби. Бу китобни бир марта ўқиб тўймайсиз. Қайта-қайта мурола қилганингиз сари қалбда муҳаббатингиз улғаяди. Саксондан ошган нуроний киши хотиралари бунчалик азиз бўлишининг сири нимада?

Бошимиздан бир даҳрий тузум кечди. У бутун бир миллатнинг энг азиз қадриятларига чанг солди. Эрки, дини, тили, унинг борлигига сабаб бўлган барча асосларига болта урди. Аввало, ана шу тажовузга қарши онгли бош кўтарган мард ва оқил миллатсеварлар маҳв этилди. Лекин биз бу улуғ инсонларнинг юздан тўқсон тўққизининг мудҳиш кунлардаги дард-изтиробларини, мусибатларини билмаймиз. Фитрат, Чўлпон, Қодирий каби эркин туғилиб, Ислонда улғайиб, фикри, дунёқарашини шаклланган юзлаб фидойиларнинг қатл олдидаги сўзлари юракларидан кетди. Шунинг учун ҳам бу давр ҳақидаги тасаввуримиз чекланган.

“Туркистон қайғуси” китобидан, ҳеч шубҳасиз, дор остида туриб айтилган, совет тузумининг қандай асосга қурилганини юракдан ҳис қилиб, даҳшатли қатлу катагонлар жафосини тортиб, омон қолган ҳақиқатгўй инсоннинг чин сўзлари, ноёб маълумотлари ўрин олган. У жиноятларини яшириш учун жоҳиллар томонидан ўт қўйилган ҳаёт китобининг ёнмай қолган бир варагини эслатади.

“Туркистон қайғуси” улуғ бир шахс, қомусий

олим, етук уламо, фозил алломанинг она Ватанимиз — Туркистоннинг қарийб тўрт минг йиллик тарихи ҳақида қайғуриб ёзган, кўлами кенг, фикри ёруғ бир китобидир. Алихонтўра Соғуний Алишер Навоий, Заҳириддин Бобурдан ўрнак олиб, туркий тилга улуғ эҳтиром билан ижод қилган.

Китобни ўқиб, замонлар оша мангу мезон бўлиб тургучи Қуръони карим оятлари, Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадислари узилган ришталарни боғлаб, муаллифнинг фикрларига умр-узоқлик бағишлаганига гувоҳ бўламиз.

“Умрим ичида қанчалик оғир ишларни, кўп кўрқинчилик кунларни бошимдан кечирдим. У чоғда кўнглимдаги имон-эйтиқодим, Аллоҳга ва унинг ҳақ пайғамбари Муҳаммад алайҳиссаломга бўлган муҳаббатим мен учун энг кучлик ишончим ва энг ортиқ суянчим эди”.

Алихонтўра Соғуний Аллоҳнинг марҳаматини шунчаки эътироф этмайди. Балки шу орқали келажак авлодларга юксалиш, жаҳон майдонида муносиб ўрнини эгаллаш йўлларини кўрсатади. Васият қилади:

“Қуръонда бу дунё кофирларники, охират сизларники дейилмаган, балки Ислон ҳаммани енгади. Ҳеч кимдан енгилмайди, ҳамманинг устида бўлади, остига тушмайди. Ҳар икки дунё яхшилигини Аллоҳдан сўранглр, дейилган”.

Муаллиф кишиларнинг феъл-атворидаги истибодда сабаб бўлган иллатларни аяб ўтирмайди:

“Агар қўлида шароит бўлатуриб, бир қонуний мамлакатда ўз қонуний ҳаққига эга бўла олмаганлар кишилик шарафидан ажраган, инсоният ҳаққини танимаган одам сувратидаги ҳайвондир”.

“Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) умматларини тубандаги уч нарсдан бек сақланишга буюрмишдир: 1. Ожизлик. 2. Кўрқоқлик. 3. Дангасалик — хўринлик”.

Ёв қочса, ботир кўпаяди. Соғуний эса шу қаттол маҳбусхона ичида, таъқибда туриб, буюк умидини бир лаҳза йўқотмади, жуда катта мардлик ва ишонч билан совет империясининг муқаррар ҳалокатини, мустақилликни башорат қилди:

“...Пайғамбаримизнинг ғойибдан хабар бер-

ган мўъжиза сўзлари-га қараганда ва ҳозир-ги жаҳон сиёсатининг кетишича, олдимизда улуг воқеалар бўлиши шубҳасиздир. Шу ўзгаришлар натижасида мустабид тузумнинг темир кўрғонлари тормор қилиниб, асрлар бўйи золимлар асорати остида ётган бечора ватан аҳллари ўзларининг ҳалол мерослари она Ватанлари бўлган Туркистон ўлкасига шунда, албатта, эга бўладилар”.

Алихонтўра Соғуний ҳаёлпарастлик билан ўзини юпантирмаган, балки ҳаётсевар тафаккур ила Туркистон келажига назар солган, вақт бизнинг фойдамизга эврилишига умид боғлаб, “Туркистон қайғуси”-ни чеккан эди. Бу қайғу тоабат биз билан бўлсин. Интилишларимиз ўртасида турсин. Чунки бу қайғуда мавжланган улгулар келажакка, мунаввар, олис ва яқин эртамик эгаларига энг самимий тил билан хитоб қилади. Зулматларда туриб, ойдиндагиларга яхшиликлар эҳсон этади:

“...Тушунган Ватан ўғлон-қизларимиз замонавий ҳар илм-хунарни асоси билан яхши тушуниб, имкониёт борича билиб ўзлаштиришга бошқалардан ортиқроқ киришмоқлари лозимдир”.

Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ

ИЛТИЖОНИНГ ИЖОБАТИ

Ёшим ўттиз иккида. Ўн саккиз ёшимда ичишга ўрганган эдим. Ҳарбий хизматдан сўнг ичкиликка яна ҳам ружу қўйдим. Оилалик бўлсам-да, қўлимга пул тушган заҳоти улфатларим билан ичиб, уйга маст ҳолда келар эдим. Улфат топа олмасам, уйда ичадиган бўлдим. Ичиб келиб, арзимаган баҳоналар билан хотинимни ҳақоратлардим. “Нимага ичасиз? Ташланг”, деса, «Сенинг пулингга ичяпманми?» деб, уни сўкар эдим. Онам келиб уришар, йиғлаб-йиғлаб қайтиб кетар, лекин мен билганимдан қолмас эдим.

2003 йилнинг Рамазон ойи бошланди. Хотиним саҳар вақти туриб: «Бугундан мен рўза тутаман, намоз ўқишни ҳам ўрганаман», деди. Айтганидай, шу кундан бошлаб эрталаблари намоз ўқийдиган ва рўза тутадиган бўлди. Менга: «Сиз ҳам рўза тутинг», деб таклиф қилди. Мен эса: «Ўзинг тутавер, мен билан ишинг бўлмасин», деб жеркиб бердим.

Рамазон ойи ҳам охирлаб қолган эди. Одатдагидай маст бўлиб келдим. Хотиним йиғлаб юборди.

— Бугун нима учун ичдингиз? — деди охири.

— Бугуннинг шохи борми, нима бўлибди? — дедим гўлдираб.

— Бугун Лайлатул қадр кечаси, эрталабгача намоз ўқиб, Аллоҳдан нима тиласангиз, амалга ошар экан, — деди у. — Сиз ҳам ароқ ичишни ташлашни сўраб, Худога илтижо қилинг.

Мен эса яна хотинимни сўкиб:

— Истасанг, ўзинг тила, — деб ухлаб қолибман.

Эрталаб турсам, хотинимнинг кўзлари қизариб кетган эди. Нима бўлди, десам, тун бўйи ибодат қилиб чиқганини, менга ҳам тавфиқ сўраб, Аллоҳга илтижо қилганини, орада нон ҳам ёганини айтди. Теваракка разм солиб, стол устида арабча ёзилган дафтарга кўзим тушди. Хотиним бунда намоз ўқиш қодалари ёзилганини

айтди. Олиб кўрмоқчи бўлсам, олдин таҳорат олиш керак, деб огоҳлантирди. Қўлимга бир варақ тутқазди. Илк бор таҳорат қилдим ва “Бисмиллаҳир роҳманир роҳим” деб дафтарни қўлимга олдим. Ўқирканман, менда ҳам намоз ўқиш истаги туғилди. Орадан икки кун ўтиб, бу истак қатъий қарорга айлангач, хотинимга: «Мен ҳам сен билан бирга эртдан намоз ўқимоқчиман, ароқ ичишни ташлайман!» дедим. Хотиним аввалига ишонмади. Кейин: «Мен сизни эрта уйғотаман», дея юзида нурли бир табассум пайдо бўлди. Ўша кеча мен туш кўрдим. Тушимда хотиним билан иккаламиз намоз ўқийдиган эканмиз. Аллоҳнинг қудрати билан Лайлатул қадр кечасидан уч кун ўтиб, намоз ўқишни бошладим. Икки ҳафтада намозни ёддан адо этадиган бўлдим. Худога шукр, ҳар куни беш вақт намоз ўқишга одатландим. Аллоҳнинг марҳамати билан, хотинимнинг дуо-илтижоси сабабчи бўлиб, тўғри йўлга кирганимдан хурсандман. Энди умримнинг охиригача спиртли ичимликни оғзимга олмайман. Оиламиз тинч, ҳеч қанақа уруш-жанжал йўқ. Ишларимиз ҳам ривож олиб, оиламизга хайр-барака киряпти. Мақтаниб эмас, ибрат учун сўзладим, азизлар. Адашиб, ҳамон ичкилик домида юрганлар астойдил Аллоҳга илтижо қилишса, Ўзи, албатта, тўғри йўлга солади.

Али ОБИДОВ,
Вобкент

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Болалар учун ёзги оромгоҳ

Қозон шаҳридаги “Сулаймон” масжидида бола-лар учун бир ярим ойлик исломий оромгоҳ очилди. Тадбирдан кўзланган мақсад ёш авлодни Қуръони карим ва Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) суннатлари асосидаги юксак одоб-ахлоқ руҳиятида тарбиялашдир. Бола-ларни турли ахлоқсизликлардан ҳимоялаш, уларга динимиз асослари ҳақида бошланғич билимлар бериш ҳам асосий эътиборда. Ўқиш махсус дастур асосида олиб борилади. “Ислом асослари” дастури-ни “Муҳаммадийа” олий мадрасаси талабаси М. Ҳафизова ишлаб чиққан, араб тилини ўрганишда тотор олими Аҳмад Ҳоди Мақсудий тажрибалари-дан фойдаланилади. Ҳадис машғулотларини Муҳаммад Юсуф олиб боради. “Сулаймон” масжиди жамоаси оромгоҳ ташкилотчиси бўлди.

www.islam.ru

Оврупа парламенти депутатлари

Уч мусулмон — Нидерландадан бир аёл ва Ол-мониядан икки мусулмон Оврупа парламенти де-путатлигига сайланди.

Оврупа Иттифоқига аъзо давлатлар ичида Ов-рупа парламенти вакилларнинг энг кўпи — тўқ-сон тўққизта ўрин Олмония ҳиссасига тўғри кела-ди. Бу ўринларнинг иккитасига мусулмон турк-лар вакиллари сайланди: Яшиллар партиясидан Ўзде-мир ва сўтсиал-демократлардан Огер, Нидерлан-дадан эса Е. Бузқурт сайланди. Ютуқлардан кўнгли тўлган Бузқуртнинг инсон ҳуқуқлари бўйи-ча қўмита аъзоси бўлишга ишончи комил. Унинг айтишича, инсон ҳуқуқлари Нидерланда ва Овру-па Иттифоқи ўртасида доим энг қийин масала бўлиб келган.

Бундан ташқари, Франсадан икки мусулмон аёл ҳам Оврупа парламенти аъзо бўлишди.

Islam On Line. net

Ал-Азҳар сунъий йўлдоши

Дунёдаги машҳур Ал-Азҳар университети ғай-римуслмон асотирларга чек қўйиш мақсадида Ис-лом динимиз ҳақида ҳақиқий маълумот берувчи

сунъий йўлдош-телеканални учирини арафасида. Лойиҳа Ал-Азҳарнинг бўлими — Исломий тадқи-қотлар академияси томонидан шу академия про-фессори Абдул Раҳмон ал-Адавий таклифи билан амалга оширилмоқда.

Исломий тадқиқотлар академияси, шунингдек, сунъий йўлдош канални закот ҳисобидан молия-лаштиришга фатво берди. Ал-Адавийнинг эътироф этишича, Миср давлат телевидениясида Ислом дини ҳимоясига бағишланган чиқишларга вақт аж-ратиш рад қилинганидан сўнг Ал-Азҳарнинг қўма-гисиз канал дунё юзини кўролмас эди.

Академия бош котиби шайх Иброҳим Атто ал-Файумий энг катта муаммо канални молиялашти-риш масаласи эканини айтди. Унинг сўзларига кўра, канал ишга тушганидан кейинги фаолияти давлат хазинаси ажратмаларига боғлиқ бўлади. Исломий тадқиқотлар академияси иш бошқарув-чиси шайх Собир Толибнинг таъкидлашича, Ал-Азҳар дорилфунуни каби сунъий йўлдош канали ҳам мусулмон дунёсида муҳим аҳамият касб эта-ди. Шунингдек, мазкур канал Ислом олимлари учун минбар вазифасини бажаради.

Islam On Line

Истанбулдаги йиғилишда

Ислом Конференсаси Ташкилотига аъзо мамлакат-лар ташқи ишлар Вазирла-рининг Истанбулдаги йиғи-лишида расмий Филиппин ҳукуматининг ИТКда куза-тувчи ўрнини эгаллаш учун қилган ҳаракатлари бу са-фар ҳам самарасиз бўлди.

Филиппин ҳукумат деле-гатсаси билан бирга Моро миллий озодлик fronti (MNLE) вакиллари ҳам учра-шувда қатнашишди. Ливия,

Марокаш, Баҳрайн каби бир нечта давлатларнинг қўллаб-қувватлашларига қарамай, Филиппиннинг ИТК аъзоси бўлишига қаршиликлар мавжуд.

Филиппин ва Моро миллий-озодлик fronti ўрта-сида 1996 йили тинчлик шартномаси имзоланган эди. Айни дамда шартноманинг иқтисодий меъёр ва ижтимоий тараққиёт билан боғлиқ иккинчи бос-қичи амалга оширилмоқда. ИТК Филиппиннинг тинч-

ликни йўлга қўйиш борасида бир қанча ютуқларга эришганини эътироф этмоқда. Лекин шунга қарамай, ҳануз муаммонинг ечими топилмаган — мамлакатда ИТК вакилликка иккита номзод бор ва улар ўзаро муромага кела олмаяптилар.

Islam On Line. net

Гватемалада бўлган учрашув

Лотин Америкоси исломий уюшма ва марказлари раҳбарларининг тўртинчи учрашуви Гватемалада бўлиб ўтди. Тадбирни Гватемала масжидлар, Исломий даъват жамғармаси, Исломий фан, таълим ва маданият ташкилоти (ISESCO), Кувайт хайрия ва исломий ишлар вазирлиги, Лотин Америкоси Ислом ташкилоти ва яна бир неча ташкилотлар билан ҳамкорликда ташкил этди.

Учрашувда Лотин Америкосининг турли давлатларидан ўттизта исломий уюшма ва марказ вакиллари қатнашишди. Бош конференс ва ижроия кенгаши котибияти бошлиғи Аҳмад Сайид Валад Абах ISESCO номидан ташриф буюрди.

Анжуман қатнашчилари турли дин ва маданиятлар билан муносабатларни кучайтириш, шунингдек, Лотин Америкоси мамлакатларида яшовчи мусулмонлар аҳволи мавзуларида қисқа маърузалар тингладилар. Шунингдек, учрашувда “Ҳозири кунда Ислом ва дунё миқёсидаги муаммоларни ҳал этишда унинг мавқеи” муҳокама этилди. Исломий уюшма ва маданий марказларнинг ғарбда Ислом маданияти тараққиёти учун олиб бораётган ишларига баҳо берилди.

IINA

Мусулмонлар анжумани

Ғабон пойтахти Либревилда (Африқо) мамлакат мусулмонларининг биринчи конференсаси бўлиб ўтди. Анжуманни Юқори Ислом кенгаши президенти Али Бонжо очди.

“Исломда сабр-тоқат ва равнақ учун бирлашиш” мавзуига бағишланган тадбирда бир қанча мусулмон ташкилотлари етакчилари ва Ғабоннинг турли минтақаларидан келган вакиллар қатнашишди.

Анжуман ниҳоясида Ғабоннинг ўттиз тўртта исломий ташкилотлари президентлари Ислом динимиз равнақи йўлида ҳамкорлик қилиш учун битим имзоладилар.

IINA

Талабаларнинг тўртинчи тўплантиси

Вилнус шаҳрида Литва талабаларининг “Оврүпада Ислом маданияти: ҳамкорлик ёки қарама-қаршиликлар” мавзуидаги тўртинчи тўплантиси ўтказилди. Тадбирни мусулмон ёшлар уюшмаси Оврүпа ташкилоти Ислом конференсаси федератсаси билан бирга ташкил этди. Анжуманга Полша, Латвия

ва Беларусиядан мусулмонлар ташриф буюришди. Тўплантисда бир қанча маърузалар тингланди, баҳс-мунозаралар бўлди, шунингдек, бадиий чиқишлар ва спорт мусобақалари ҳам уюштирилди.

IINA

Тажрибали жарроҳга мукофот

Саратовдаги 6-шаҳар шифохонасининг бўлим мудирини Юсуф Дебердеев соғлиқни сақлаш соҳасидаги хизматлари учун “Русияда хизмат кўрсатган врач” унвонига сазовор бўлди. Мусулмонлар орасида у биринчи навбатда суннатга хатна қилиши билан машҳур. Поволжа имоми Муқаддас Бибарсов Юсуф Дебердеевни бу мукофот билан табриклади.

Поволжа мусулмонлар диний бошқармаси матбуот хизмати раиси Аҳмад Маҳметовнинг билдиришича, Дебердеев оиласи шаҳар мусулмонлари маданий ҳаётида фаол иштирок этиб келмоқда.

2000 йили Юсуф Дебердеев Саратов вилояти губернаторининг қимматбаҳо совға ва фахрий ёрлиғи билан тақдирланган эди.

www.islam.ru

Мусулмон мижозларга янги хизмат

Канада қироллик банки мусулмон мижозларга махсус янги сармоявий хизмат турини таклиф қилди. Келадиган даромад ҳисобидан Боу-Жонс шартли рақамига боғланган янги кўринишдаги қимматбаҳо қоғозлар муомалага чиқарилади. Шариатга тўғри келмайдиган хизматлар (масалан, тамаки ва алкоголь ишлаб чиқарадиган ёки беҳаё маҳсулотлар тарқатадиган фирмалар) компания аксиядорлари сафига киритилмайди.

Қимматбаҳо қоғозлар қийматини тўлаш муддати беш ярим йил қилиб белгиланди. Қироллик банки уларнинг ишончилигини таъминлашга кафил бўлди. Энг кам сармоя ҳажми беш минг Канада долларини ташкил этади. Эллик минг ёки ундан кўпроқ маблағ қўядиган сармоядорлар учун бепул масалаҳатчи хизмат кўрсатади.

Янги кўринишдаги қимматбаҳо қоғозларнинг шариатга мувофиқлиги таниқли уч мутахассис — Баҳрайндан шайх Низом Ёқуб, АҚШдан шайх Юсуф Талол де-Лоренс ва Малайзиядан шайх доктор Моҳдом Довуд Бакар томонидан тасдиқланди. Бу учала мутахассис исломий молия соҳасида дунё бўйича тан олинган, улар бир қанча йирик банк ва ҳукуматларнинг маслаҳатчилари бўлишган.

The Muslim News

ШОДЛИК ВА ҚАЙҒУ ЁНМА-ЁН

Ҳамма нарса вақтида бўлгани яхши

Фикримча, кўпинча арзимас бир урфни деб, ғанимат умримиздан оқилона фойдалана олмаёмиз. Айниқса, бундай ғариб манзаралар қишлоқларда кўп кўзатилади.

Ўзбек ҳамиша тўй-томоша қилиб, халққа ош беришни ниёт қилиб яшайди.

Албатта, бирор хонадонда никоҳ тўйи бўладиган бўлса, олдиндан нон синдирилиб, тўй куни белгилаб олинади. Лекин буни ҳаёт дейдилар. Мусибат етиб, қайсидир томоннинг бир қариндоши ўтиб қолса, тўй ойлари эмас, камида бир йил орқага сурилиб кетади.

Ўзим гувоҳ бўлган бир воқеани айтиб берай. Уйланаётганининг хабарини анча олдин эшитиб, бир дўстимдан, тўй қачон, деб сўрадим. У эса ғамгин ҳолатда ўтган йили бўлиб кетарди, тоғам қазо қилиб қолдилар, уйдигилар энди йили ўтгач бошлаймиз деб қарор қилишди. Йил ўтиб эса қайнона бўлмишнинг синглиси ўтди. Тўй яна бир йил орқага чўзилди, худо хоҳласа, келаси йили бўлади, деди оҳиста. Бунга сабаб эса, элнинг нотўғри урфи, ўйламасдан, билмасдан айтган гапи, холос.

Шунга яқин яна бир ҳолат. Кўпчилик ўлим мусибати етган хонадон аҳллари икки, уч ой ўтиб ҳам қўшниси, маҳалла-қўй тўйга айтса ҳам чиқмайди. Мен азадорман, эл нима дейди, деган хаёлда атайин бормайди. Шу тўғрими? Аксинча, урф деб суннатни тарк қилиш керак эмас-ку! Динимиз ҳукмича, азадорлик муддати уч кун, фақат аёл киши ўз жуфти ҳалоли вафот этганида тўрт ойу ўн кун

азада бўлади. Нега бунга амал қилмаймиз-у, бидъатларга, урф-одатларга ёпишиб оламиз.

Шодлик ва қайғу ёнма-ён. Азиз умримиз чегараланган. Унинг қадрига етайлик, яхшиликни бесабаб ортга сурмайлик. Мусибатда ёнида бўлган биродаримизнинг яхши кунларида ҳам севинчига шерик бўлишга нима етсин!

Муродуллоҳ ҚУРБОНОВ,
Тошкент

Зилол сув орзуи

Соф ҳавоси, тоза ичимлик суви, мусаффо осмони, соғлом замини бўлмаган инсонларнинг бир-бирига муруввати, илиқ муносабати, одамгарчилиги ҳам самимий бўлмайди. Афсуски, моддий ҳаётимиздаги ўзгаришлар сабаб атроф-муҳит софлиги бузилаётганига гувоҳ бўлмоқдамиз.

Оддий сувга муносабатни олайлик. Унинг софлиги, зилоллиги кўпчиликни ўйлантирмай кўйди. Болаларимизга ҳовлимиздан чиққан ахлатни, мағзавани оқиб турган сувга тўкиб кел,

деб буюрамиз. Ёки болаларнинг кўз ўнгида бу ишни ўзимиз қиламиз.

Кейинги пайтда яна бир эътиборсизлик қишлоқларда сувлар ифлосланиши, заҳарланишини кучайтирмоқда. Маълумки, баҳорда остига чигит экилган плёнкалар ғўза униб чиққанидан кейин олиб ташланади. Плёнкаларнинг юлуқ парчалари эса ҳар тарафга сочилиб кетади. Баъзилар бу чиқиндиларни арваларда олиб чиқиб, ариқларга, оқар сувларга ташламоқда.

Ҳозир сувнинг исроф бўлиши, ифлосланиши шу даражадаки, агар биз эс-ҳушимизни йиғиб олмасак, ҳар бир томчи сувни асраб-авайламасак, сув йўлларини тоза тутмасак, келажак олдида ювиб бўлмас гуноҳга ботамиз. Охир-оқибат бебаҳо неъмат — фойдаланадиган сувимиз инсониятни аччиқ қисматга дучор қилувчи заҳар-заққумга айланиб қолиши мумкин.

Шу боис ҳам атроф-муҳит софлиги биз учун ҳаёт-мамот масаласи, экологик тарбия зарурати энг долзарб ишимизга айланиши керак.

Бу тарбия нафақат бугунги кишилар соғлигини яхшилашда, балки келажак авлодлар маънавий-жисмоний камолоти учун ҳам муҳим.

Абдуқодир ШОКИРОВ,
Иштихон

Меҳнат ҳам ибодат

Нуроний бир ёшда ҳам кексаликка сўз бермай, уч хил фойдали юмушлар билан шуғулланиш мумкин.

Бир киши улуғ донишманддан: “Ўлимнинг олдини олиш мумкинми?” деб сўрабди. Донишманд: “Ўлим ҳақ, унинг да-

воси йўқ, аммо умрни чўзиш, узок умр кўриш сирини айтишим мумкин” дебди. Ҳалиги киши: “Менга бунни ўргатсангиз”, деб илтимос қилибди. Шунда донишманд унинг қўлига бир тўп чинор, бир тўп нок кўчати берибди ва “Мана бу ниҳолларни экиб, чинордан уй соласиз, нок кўчатларидан боғ яратиб, мени нокхўрликка чақирасиз”, деб жўнатиб юборибди.

Кўчатларни олган киши бир неча йил шу мақсад йўлида тинмай меҳнат қилибди. Чинорни ўстириб, уйжой қуришга, нокни парваришлаб донишмандни меҳмонга чиқаришга орзуманд бўлиб, юз ёшга кирганини ҳам билмай қолган экан.

Демак, ҳар биримиз қўлимиздан келганича хўжалигимизда кўчатлар ўтқазиб, боғ барпо қилсак, кам бўлмаймиз. Иншааллоҳ, икки дунё саодатига мушарраф бўламиз. Чунки боғнинг умри қадар ҳаққимизга дуо ёғилиб туради.

Яна бир иш, имкони борлар қўй боқишлари мумкин. Расулллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Қўй боқинлар, қўй баракадир”, дейдилар. Бу бежиз эмас, фойдали бир меҳнат умримизга барака, оиламизга тўкинлик беради.

Дарвоқе, энг асосий машғулотибимиз бор. Бу Аллоҳ таоло ҳар бир мусулмонга буюрган ибодат амалларини ҳар доим чин эътиқоду ихлос билан бажаришдир. Намоз ўқиётганида инсон танаси доим тоза бўлади, ҳамма аъзолари меъёрида ишлайди. Тиббиёт илми доктори Б. Алякринский аниқлашича, намоз ўқиш вақтида инсон аъзолари тўрт юздан ортиқ вазифани бажарар, шунга кўра тана тўқималаридаги суюқлик алмашуви яхшиланиб, жисмоний ҳорғинлик йўқолар, танада қариш жараёни секинлашар экан.

Аллоҳим, меҳнатимизни ибодат, ибодатимизни эса умримиз файзи, мазмуни бўлишига восита айла.

Собиржон ҲАПИПОВ,
Риштон

ХАБАР

“Хабар” лозим бўлганидек билиш учун суриштириш, нарсанинг ич моҳиятидан хабардор бўлиш маъносига “хубр” (хубра) ўзагидан олинган сўз. Истилоҳда “ўтмишда содир бўлган ёки келажакда кутилаётган воқеани билдирувчи” моҳияти эътибори билан тўғри ёки янглиш бўлиш эҳтимоли бор сўзга нисбатан ишлатилади.

Қуръони каримда “хубр” ва “хабар” сўзлари ҳам икки оятда, унинг кўплик шакли “ахбор” уч оятда келган. Асмои хуснадан бири — “Хобир” қирқ тўрт оятда келган (*Абдулбоқий, “Ал-Муъжам”*).

“Хабар” сўзи ҳадисларда ҳам учрайди. “Хабар” кўз билан кўрилганидек эмаслигини айтган Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) (*Муснад, I, 215*), ўзларига Жаброил (алайҳиссалом) воситаси билан саҳар ва оқшом хабар келганини марҳамат қилганлар (*“Муснад”, III, 4; Бухорий, “Анбиё”, I, Ибн Можжа, “Муқаддима”, 11*).

Калом илмида хабар икки қисмга ажратилган:

1. Мутавотир хабар. Бир жамоанинг ёлғон бўлиш эҳтимоли бўлмаган хабари. Хабар мутавотир бўлиши учун баъзи шартлар мажуд: а) хабарнинг ёлғон мақсадида иттифоқ этишлари ақлан мумкин бўлмаган ва фарқли гуруҳлардан иборат бир жамоа томонидан, хабар мавзуи пайдо бўлган даврдан тўхтовсиз, ҳар даврда нақл қилиниши; б) хабарни нақл этган илк жамоанинг хабар мавзуи бўлган воқеани идрок этиши ва бу жамоа олган таассурот турли шубҳа-гумонлардан холи, аниқ бўлиши; в) хабар берган жамоани ёлғон гапиришга мажбур этадиган сабабларнинг йўқлиги; г) мутавотир хабарнинг ақл имконсиз деб билган маълумотга қўшилиб кетмаслиги.

Мутавотир хабарни нақл этувчиларнинг мусулмон ва адолатли бўлишлари шарт эмас. Зеро, бунда асос хабарни етказган жамоа ёлғон мақсадида иттифоқ этишининг ақлан имконсизлигидир. Мутавотир хабарни нақл этган жамоанинг сони хусусида тўрт кишидан уч юз нафаргача деган фикр билдирилган бўлса-да, уламоларнинг кўпчилиги соннинг аҳамиятсизлигини айтишган. Баззолийнинг таъкидлашича, мутавотир хабар берган маълумот, ноннинг оч кишини тўйдирishi, сувнинг ташна киши чанқоғини қондириши каби табиий ва зурурий бир эҳтиёждир (*“Ал-Мустасфо”, I, 138*).

2. Расул хабари. Нубуввати мўъжиза билан асосланган пайғамбар берган хабар.

Маҳмуд МАҲКАМ
тайёрлади

Алоуддин БАШАР

СЕВГИ НИМА?

(Давоми. Бошланиши ўтган сонда)

Бешинчи мактуб

Аллоҳ таоло Куръони каримда шундай марҳамат қилади: **“Бу дунё ҳаёти фақат бир нафаслик ўйин, эрмакдир, холос. Албатта Аллоҳдан кўрқадиган кишилар учун охираат диёри яхшироқдир. Ақл юргизмайсизларми?!”** (Анъом, 32).

Аслида, дунё ҳам Аллоҳнинг мулки, охираат ҳам. У зотдан бошқа кимники ҳам бўла олади?! Ва бизни Унинг мулки бўлган бу оламга Ундан бошқа ким ҳам келтира оларди?!

Охираат Унинг бошқа бир диёридир. Ва яна бизни у ерга фақат Унинг ўзигина олиб боради. Хоҳласак-хоҳламасак, ўлим бекатидан ўтиб, у диёрга боражакмиз.

Модомики у ерга бориб ҳисобкитобга тортилар эканмиз, ақлли инсонлар қилиши керак бўлган нарса нима эканини биласанми?! Ўз шахсий дунёқарашларингни бир четга суриб, Аллоҳнинг **“Сиз учун хайрлидир”** деган тарафига юз тутишдир. Бу дунё ҳаётини яшаётганимизда, охираат йўловчиси эканмизни ҳам унутмаслигимиз керак. Уни бир онга ҳам ақлдан узоқлаштириб бўлмайди...

Зотан, оятнинг охирида: **“Ақл юргизмайсизларми?!”** дейилмоқда. Бу оят дунё ҳаётини **“бир нафаслик ўйин”**, деб таърифлаётган бўлса, бир ҳадиси шариф дунё ҳаётини “сафар”, ўзимизни “мусофир” деб билишимизни буюради.

Биз сафардаги мусофирмиз.

Иродамиздан ташқари Ер курасига чиқиб саёҳат қилмоқдамиз. Яъни, дунёга ўз хоҳишимиз билан келганимиз йўқ. Дунёнинг соҳиби ва бизнинг Холиқимиз бу сафарнинг сўнги охираатга олиб чиқишидан хабар бермоқда. Шундай экан, Хулё, охираатни унутиб, завқ ва кайфу сафо билан умр ўтказганларни “сафарда эканини унутиб қўйган мусофирлар” деб бил. Уларга ҳавас қилма. Аммо душман бўлма. Агар қўлингдан келса, уларга ачиниб, ёрдам беришга ҳаракат қил.

Унинг ўзидир. Инсоннинг бутун эҳтиёжларини қиёматга қадар қондирувчи ҳам Аллоҳдир.

Хулё!

Шу кўм-кўк осмонга, кўзларни қамаштираётган шу қуёшга, шу ям-яшил ўрмон ва қирларга, шу мовий денгизларга синчиклаб назар сол... Масалан, бутун гўзалликлардан бебаҳра кўр бир инсон бирдан кўзи очилсаю гўзал манзараларни ҳайрону лол бўлиб томоша қилса, ўша гўзалликларнинг гўзалликларида бир кўпайиш, ортиш содир бўладими?!

Албатта, содир бўлмайди! Яъни, у одамнинг кўзи очилиши билан на қуёш порлоқлашади ва на осмон мусаффолашади! Бу ерда фақат ўша одам ютади. Ҳидоятга эришган, ҳақиқатга етишган инсоннинг руҳидаги инкишоф ва қалбидаги ҳаловат ўша кўр одамнинг севинчидан бир неча бор юксакдир. Аммо Аллоҳ унинг имонига, ибодатига асло муҳтож эмас. Бу ерда ютган фақат ўша одамдир. Масаланинг яна бир томони бор: Аллоҳнинг ёмонликка эмас, яхшиликка ризоси бор. Аллоҳни севиш ҳам, Ундан кўрқиш ҳам бир хайрдир, яхшиликдир. Биринчиси инсонни яхши, солиҳ амаллар қилишга, иккинчиси гуноҳлардан сақланишга ундайди. Абдий саодат шулар билангина қўлга киритилади ва саодат гўшаси бўлмиш жаннатга фақат ўша инсонгина муяссар бўла олади. Жаҳаннамда азоб тортадиган ҳам инсон бўлгани каби. Шундай экан, биз Аллоҳни севишимиз ва Ундан кўрқишимиз фақат ўзимиз учундир. Аллоҳ буларнинг ҳеч бирига муҳтож эмас.

Дўстларингга буларнинг ҳаммасини бир-бир тушунтири. Уларга Аллоҳнинг қули эканларини тез-тез эслатиб тур. Ҳар бир мавжудотнинг бу оламда ўзига яраша вазифаси борлигини, демакки, ақлли, шуурли бўлмиш инсон асло вазифасиз, гоёсиз бўла олмаслигини, бу дунёга бекорга келмаганини уларга яхшилаб тушунтири. Бу масалада бир мунча шахсий фикрларини ўртага ташлашларини ҳам мумкин. Инсоннинг асл вазифаси нима экани хусусида баъзи янглиш фикрларга ҳам дуч келарсан. Лекин сен уларга асл ҳақиқатнинг таърифини яхшилаб етказ. Инсоннинг қул, банда эканини, ўз вазифасини истак ва кайфига кўра тайин эта олмаслигини,

қолаверса, бундай иш «вазифа» дейилмаслигини англаб уларга.

Инсон хусусида сўз эгаси фақат Аллоҳ эканини, У инсонни нима учун яратган бўлса, инсоннинг асл вазифаси ҳам ўша эканини изоҳлашга ҳаракат қил ва уларга шу илоҳий фармонни ўқи: **“Мен жин ва инсонларни фақат Ўзимга ибодат (қуллик) қилишлари учунгина яратдим”** (*Ваз-зориёт, 56*).

Уларга шундай деб савол бер: “Қайси ишчи бошлигининг кўрсатмаларини бир четга суриб қуйиб, ўз орзу-истаклари бўйича ишляпти?! Қайси ўқувчи муаллимнинг дарсини тингламай, ўз хоҳишига кўра ўзи билган китобни ўқиб ўрганапти?! Ёки бўлмаса, қайси аскар кўмондонининг бўйруғига қулоқ солмай, ўз билганича аскарлик таълимни ўрганапти? Шуларни билатуриб, яна қандай қилиб қуллик вазифангизни ўзингиз белгилашга ҳаракат қиласиз?!” Оятдаги “ибодат” сўзини баъзи муфассирлар “маърифат”, яъни “Аллоҳни англаш, таниш” деб ҳам изоҳлашган.

“Халқни мени билсинлар деб яратдим” ҳадиси қудсийида ҳам Аллоҳ таоло бунга далил ва ҳужжат келтирмоқда. Яна тафсирчилар биз англаган маънодаги ибодатни маърифатнинг бир натижаси деб ҳам тушунишган ва “Аллоҳни таниган албатта унга итоат қилади, амраларини бажариб, ман қилган ишларидан қочади”, дейишган. Ўртоқларингизга бу гапларнинг ҳаммасини тушунтир. Уларга мендан ҳам салом айт. Мана бу гапларни менинг номимдан уларга етказ:

“Сиз бу дунёга на ўзингизни боқиб катта қилиш учун, на бир сайёҳ каби бу оламни бир-бир сайр қилиш учун ва на сиз каби ожиз, фоний бўлган бошқа бир инсоннинг муҳаббати ва илтифотига ноил бўлиш учун юборилдингиз. Инсонийлигингизни нуттан ҳолда, ақлингизни бутун ҳайвонлар оламига ҳам мансуб бўлган “жинсиёт қонуни”да буғманг. Бу оламга фақатгина қарши жинсдаги бир инсонни севиш ва уни мамнун қилиш учун келмагансиз. Сизнинг асл вазифангиз ва ҳаётингизнинг ҳақиқий маъноси-ғояси сизни ва барча яқин кишиларингизни яратган Раббимизни таниш, Унга имон келтиришдир, Унинг санъатларини ибрат билан тафаккур қили-

шингиз, қалбингизни Унинг ишқи билан тўлдириб, ҳаракатларингизни ҳам Унинг ризоси доирасида тартибга келтириб яшашингиздир. Сизларга бу йўлда омадлар тилайман”.

Ҳа, Хулё! Сенга ҳам омадлар тилаб, хатимни яқунлайман. Насиб қилса, кейинги мактубимда “жинсиёт” мавзуи устида янада кенгроқ суҳбат қилиш ниятим бор. Салом билан...”

Олтинчи мактуб

Бир ҳафтадан кейин қуйидаги мактубни ёздим:

“Ҳақиқатни излаган Хулё!

Бугунги кундаги ҳаётини тушунчаларнинг кўпи “жинсиёт” тушунчасини хато қўлланилишидан келиб чиқмоқда. Сенга бу мавзуда бир нималарни тушунтиришга ҳаракат қиламан. Ўйлайманки, дўстларингизга ҳам бунинг фойдаси тегади.

Жинсиёт нима ўзи? Ҳаддимиздан ошмаслик учун уни қандай билишимиз, унга қандай амал қилишимиз керак? Бу масалани фақат шаҳват маъносида тушуниш, албатта, ўта тор қарашдир. Ҳеч бўлмаганда шунини аниқ айта оламани, бундай бир тушунча ҳам инсоннинг умр сармоясини янглиш сарфлашга, ҳам билиб-билмай баъзи кимсаларнинг ўйинчоғи бўлиб қолишга олиб боради.

Эркакларимиздан шахсият, иззат ва улуғликни, аёлларимиздан эса ифбат ва назокатни йўқ қилиб ташлашни истаган қора ниятли кучларнинг таъсирли ва оғули қуроли ахлоқсизликдир. Дунёни жинсиёт деразасидан томоша қилдирган ва бу табиий қонунни инсоннинг ягона ғоясидек кўрсатаётган катта ва таҳликали ўйин... Жинсиёт мавзуи тушунтирилган экан, масалани энг кенг доирада назарга олиш зарур. Бир чақмоқ чақмоқда, бугдан нур пайдо бўлмоқда. Агар таъбир жоиз бўлса, ота-онаси мусбат ва манфий кутблардир. Ҳамма булут бирдай мусбат (ёки манфий) бўлса, чақмоқ ҳам пайдо бўлмайди.

Само ва Ер кураси... Улар ўзаро ажойиб бир иттифоқ пайдо қилишган. “Она ер” тушунчасидан илҳомланган ҳолда, шундай дея оламиз: “Ер юзидаги барча нарсалар Само билан Ернинг ўртоқлик маҳсулидир...” Шунингдек, Ер кураси ҳам икки қисмга айрилади: сувлик ва қуруқлик.

Мисолларда давом этайлик. Ўсимлик ва ҳайвонот навларининг барчасида икки хил жинс мавжудлиги ҳаммага маълум. Яъни, эркак ва ургочи. Ва ниҳоят, оилаларнинг бошланиши ҳам икки кишига бориб тақалмоқда. Яъни, эркак ва аёлга...

Буни шундай изоҳлаш мумкин: Инсонлардаги жинсиёт “жуфт яратиш” илоҳий қонуннинг фақатгина бир ҳалқаси, холос. Бу ҳолни шундайлигича қабул этишимиз ва шу ўлчамда баҳолашимиз керак.

Қуръони Карим ҳам шундай дейди: **“Ер ундириб ўстирадиган нарсалардан, (одамларнинг) ўзларидан ва яна улар билмайдиган нарсалардан иборат барча жуфтларни яратган (Аллоҳ ҳар қандай айбу нуқсондан) пок зотдир”** (*Ёсин, 36*).

Яна бир оятда эса: **“Сизлар эслатма-ибрат олишларингиз учун биз ҳар бир нарсани жуфт-жуфт қилиб яратдик”** (*Ваз-зориёт, 49*).

Мана, Хулё! Бу оятларда ишорат қилинган жуфтликлардан фақатгина бир-иккитасини санаб ўтдик. Буларни шундай қилиб яратган бир Зот бор. У ҳам бўлса, ҳамма жуфтларнинг ягона яратувчиси, Парвардигори бўлмиш Аллоҳдир (жалла жалалаҳу). Шундай экан, “ҳақиқат” учун келтирилган таърифни бу масалага ҳам татбиқ қилиб, шундай дея оламиз: “Жинсиёт нима учун тақдир қилинган бўлса, уни шундай тушунган инсон ҳақиқатгўй бўлади. Акс ҳолда, шаҳватпараст бир аҳмоқ ҳолига тушади”.

Осмон Аллоҳнинг иродаси билан кўтариб қуйилгандир. Ер эса Аллоҳ истаганидек ҳаракат қилиб, инсонлар, ҳайвон ва ўсимликлар учун бешик ҳолига келтирилган. Бошқа жуфтларнинг вазифаси ҳам ўзларига яраша...

Бинобарин, эркак ва аёл жуфтлиги ҳам бу қонун доирасидан ташқарида эмас. Инсонлар бу жуфтликни Аллоҳ таоло улар учун жорий қилган қонунгагина амал қилдириш билан юксаладилар ва Унинг розилигига муяссар бўладилар. Бу қонундан тубан орзу-ҳаваслари йўлида фойдаланишга жинсиёт қонунига тобеъ ҳеч бир эркак-аёлнинг ҳаққи йўқдир.

Даврон ҚОБИЛ
таржимаси

ШВЕТСИЯ ҚИРОЛЛИГИ

Шветсия қироллиги Шимолий Оврупада жойлашган, Искандинавия ярим оролининг каттагина қисмини эгаллаган. Норвегия ва Финландия билан чегарадош, бир томонини Болтиқ ва Бўтник қўлтиғи сувлари ювиб туради. Мамлакат ҳудудининг олтимиш фоизи ўрмонлардан иборат.

Шветсияда ижро ҳокимияти бош вазир тасаруфидадир. Бир палатали парламент (риксдаг) мамлакатнинг қонун чиқарувчи органи ҳисобланади.

Мамлакат тарихи милоднинг биринчи асрларига бориб тақалади. Худди шу пайтда ўлкага свей ва гет қабилалари келиб ўрнаша бошлаган. VIII-XI асрларда эса бу ерда яшовчи викинглар Оврупа мамлакатларига кетма-кет ҳужум қила бошлаган. 1240 йили шведларнинг Нева жангида мағлубиятга учраши уларнинг шимолга қараб интилишларига чек қўйди. Ўн учинчи асрга келиб Шветсияни Финландия, кейинчалик Дания ўзига қўшиб олди. Ўн еттинчи асрда у Оврупадаги қудратли давлатга айланди. Лаплан-

Майдони: 450 минг кв.км.
Аҳолиси: 8 милён 840 минг киши.
Пойтахти: Стокгоlm шахри.
Маъмурий тузилиши: 24та лен (губерна)га бўлинган.
Тузуми: конституциявий монархия.

Давлат бошлиғи: қирол.
Йирик шаҳарлари: Хётеборг, Молме, Уппсала, Эребру, Вестерос.
Пул бирлиги: швед кронаси (евро).

дияни, Шимолий Олмонияни ўзига қўшиб олди, данияликларни Искандинавиядан суриб ташлади, Русия ва Украинага ҳужум қилди. Аммо кейинчалик кетма-кет бошланиб кетган урушлар натижасида кўпгина худудларидан ажраб, аввалги қудрати ва салоҳиятидан маҳрум бўлди. Йигирманчи асрдан бошлаб у бетарафлик сиёсатини юргизиб келяпти.

Шветсия Оврупадаги иқтисоди юксак тараққий этган мамлакатлардан саналади. Унинг миллий-иқтисодий та-

раққиёт йўли “швед сўтсиализми” номи билан машҳур. Бунда шахсий мулк устуворлиги асосида ривожланишнинг капиталистик ва сўтсиалистик қирраларининг яхши томонларини қамраб олган бозор иқтисодиётига урғу берилади.

Мамлакат саноати асосан четга маҳсулот чиқаришга ихтисослашган, Шветсия ёғоч-тахта ва

қоғоз экспорт қилиш бўйича жаҳонда етакчи ўринларда туради. “Швед пўлат компанияси”, “Волво” автомобил консерни, авиакосмос саноати, йирик дори-дармон компаниялари, “Эриксон”, “Электрорукс” телекоммуникация ва маиший электротехника корхоналари Шветсия саноатининг фахри ҳисобланади. Қишлоқ хўжалигида мамлакатда барча ерларнинг олти фоизида деҳқончилик қилиниб, асосан дон ва сабзавот етиштирилади. Чорвачилик эса сут маҳсулотлари ишлаб чиқаришга ихтисослашган. Мамлакат довуғини дунёга ёйган банк сектори ва туризм ҳам иқтисод раванқида асосий тизимлардандир.

Мамлакат аҳолисининг 94 фоизи насронийликнинг лутеран мазҳабига эътиқод қилади. Сўнгги йилларда шведлар ўртасида Аллоҳнинг ҳақ дини — Исломга бўлган қизиқиш кучайиб, туб аҳолидан кирганлар ва чет элликлар ҳисобига мусулмонлар сони йил сайин кўпайиб борапти. Ҳозирги пайтда 90 минг киши ёки мамлакат аҳолисининг бир фоизи Ислом динига эътиқод қилади. Ҳукумат ёрдамида мамлакат пойтахти Стокгоlmда ва бир неча йирик шаҳарларда янги масжидлар қурилди. Мамлакат парламенти — риксдаг тасдиқлаган қонунга биноан рўйхатдан ўтган мусулмонлар жамоаси ўзи хоҳлаган ерга масжид ёки таълим маркази қуриш ҳуқуқига эга. Бунинг учун ана шуларга мос ер майдони сотиб олинса ва масжид қуришга маҳаллий маъмурлардан руҳсат олинса, кифоя.

Шветсия ҳукумати мамлакатдаги турли халқларнинг

тинч-тотув яшаш сиёсатини олиб борар экан, мусулмонларнинг талаб-эҳтиёжларига алоҳида эътибор бермоқда. Ҳукумат масжидлар ва таълим марказлари фаолиятини қўллаб-қувватлаш учун мунтазам маблағ ажратади. Масжидлар фаолиятдан тушган барча маблағлар, турли хайр-эҳсонлар фақат мусулмонларнинг эҳтиёжларига сарфланади.

Ҳукумат мусулмонларнинг Ислон арконлари ва ибодатларини адо этишлари учун етарли шароит яратиб берган. Буни биргина бу йилги ҳаж ибодатини адо этишда швед мусулмонларига берилган имкониятлар кўрсатиб турибди. Бу йил улардан икки мингдан зиёд киши ҳажга борди. Шветсия Ислон кенгашининг раҳбарларидан бири Ҳасан Мусонинг айтишича, бир неча ихтисослашган сайёҳлик идоралари ва нотижорий марказлар ҳожиларнинг Маккага сафарини пухта ташкил этишди. Ҳаж арконла-

рини яхши билувчи кишилардан алоҳида йўлбошчилар тайинланди. Мусулмонларга ҳажга жўнаш олдидан швед, инглиз, араб тилларида чоп этилган қўлланмалар тарқатилди.

Аммо шветсиялик мусулмонларнинг айрим муаммолари ҳам йўқ эмас. Шветсия Ислон кенгаши президенти Маҳмуд Рубийнинг таъкидлашича, мамлакатда этник асосда келиб чиқётган баъзи ихтилофлар, имом-хатибларнинг малакасини ошириш, Ислонга янги кираётган швед ёшларига зарур диний адабиётларни етказиб бериш каби соҳалардаги қийинчиликлар мусулмон жамоаларини ташвишга соляпти. “Шветсиялик ёшлар орасида Ислон динига қизиқиш ниҳоятда катта, — дейди Маҳмуд Рубий, — аммо уларга диний таълим бериш, Қуръони каримни ва араб тилини ўргатиш талаб даражасида бўлмаётир. Бунинг учун маҳаллий тилни биладиган мутахассислар, керакли диний адабиётлар етишмаётир”.

Кенгаш президентининг сўзларига қараганда, Шветсия ҳам Фарбий Оврупа мамлакатлари каби катта бир исломий уйғонишни бошдан кечирмоқда. Бунда, айниқса, швед ёшлари фаоллик кўрсатишяпти. Матбуот хабарларидан маълумки, бундан ўн йиллар аввал Швет-

сия қамоқхоналарида кўплаб тартиббузарликлар ва тўполонлар бўлиб ўтган эди. Ўшанда ҳукумат кўрган чора-тадбирлар кутилган самарани беравермагач, охири мамлакат парламенти қамоқхоналарда Ислон динидан дарслар ташкил қилиш тўғрисида қарор қабул қилди ва мутахассис сўраб Ислон марказларига мурожаат этди. Бу ҳол Ислоннинг ғалаёнга келган руҳларга қаноат ва хотиржамлик беришининг ўзига хос бир эътирофидир. Шундай бўлса ҳам, ҳали қилинадиган ишлар кўп. Айниқса, Оврупа давлатларининг мусулмон ёшларини Ислоннинг асл моҳияти билан чуқурроқ таништириш учун кўплаб масжид ва Ислон марказлари очилиши керак. Оврупадаги исломий ташкилотлар ёшлар ҳаёти, маънавиятига яна ҳам кўпроқ эътибор беришлари зарур.

Аҳмад МУҲАММАД
тайёрлади

Хайз Хизиш РОВФИГ

ЧЎЧҚА ГЎШТИДАГИ ЗАРАРЛИ МОДДАЛАР

Чўчқа гўшти ва бошқа гўштлир орасидаги фарқ ҳақида ўзимга ўзим кўп савол берардим. Бу ҳақдаги илмий ишларни топиш қийин, борлари эса талабга жавоб бермас эди. Шунга қарамасдан, куйидаги натижаларга эришдим:

1. Чўчқа гўшти жуда ёғли. Ҳатто ёғсиз бўлиб кўринган бўлаклари ҳам анчагина ёғни ўз ичига олади. Чунки бошқа гўштлир, жумладан, қўй ва мол гўштидан фарқли ўларок, чўчқа гўшти тўқималарида жуда кўп ёғ бор. Бошқа ҳайвонларнинг чарвиси алоҳида, ажраган ҳолда бўлади. Фақат баъзи қари молларнинг гўштида озгина ёғ бўлиши мумкин. Чўчқа гўштида ёғ нисбати, аввал айтганимиздек, ниҳоятда юқори. Буни (аниқлаш учун) бир парча чўчқа гўштини қизиб турган товага ташласак, гўштлир дарҳол ёғ ажраб чиқади ва уни қовуради. Бу ёғнинг калорияси бошқа моддаларникидан бир неча марта ортиқ бўлгани учун жисмда кўп ёғ тўпланади. Бу эса, ўз навбатида, чўчқа гўшти ейдиган кишиларда ўта семизликни келтириб чиқаради.

2. Чўчқа ёғида холестерин кўп бўлади. Бу модда қонда кўпайса, уни бузади. Бу эса ўз навбатида қон босими ошишига ва қон томирларининг торайишига олиб келади. Бунга бошқа омиллар ҳам қўшилса, юрак қопқоқчаларининг тўсилиши ва юрак-қон томирларининг торайишига сабаб бўлади. Мазкур омиллардан бири никотин моддасидир. Профессор Руфуннинг таъкидлашича, холестерин моддаси саратонга чалинган тўқималарда кўп учрайди.

3. Бирлаштирувчи тўқималардаги фосфорли моддалар кўпгина дардларга сабаб бўлади ва ҳар хил касалликларни келтириб чиқарди. Чўчқа гўштидаги мазкур моддалар тўқималарда ёпишқоқликни кучайтиради ва улардаги ёғ билан бирлашиб, хатарга айланади.

Шунинг учун ҳам чўчқа гўштини мунтазам истеъмол қилувчиларда бирлаштирувчи тўқималар шишиб кетади, натижада улар, худди ўпкадек сувни симира бошлади. Ёпишқоқ моддалар пайларда, бўғинларда, кемирчак ва бошқа жойларда йиғилиб қолади ҳамда ревматизм (бод), бўғин касалликлари, яллиғланиш, умуртқа поғонаси хасталиклари ва бошқа дардларга сабаб

бўлади. Чунки инсоннинг бирлаштирувчи тўқималари қаттиқ моддалардан иборат бўлиб, чўчқа гўшти истеъмол қилиши туфайли у юмшайди ва қаршилиқ кўрсатиш қобилиятини йўқотади.

Шу ўринда профессор Пиер ўтказган илмий текширишларга ишора қилиб ўтиш жуда ўринли деб ўйлайман. У тажриба ўтказилаётган ҳайвонларга фосфордан укол қилганида, уларнинг жисми фосфор тўқималарини ўзида тўплаган, натижада кемирчакларда фосфор камайган ва уларнинг мустаҳкамлиги зиёда бўлган. Шундан кўринадик, фосфор йиғиндиси фақат асосда марказлашади, яъни жисмда тўпланади. Маълумки, кемирчакнинг қаршилиқ кўрсатиш қуввати фосфор камайганида кўпаяди. Чўчқа гўштида бўлса, фосфор нисбати жуда ҳам кўп.

Гўштлирнинг сасишини қийслаш учун ўтказилган тажрибалар чўчқа гўштида фосфор кўплигини равшан кўрсатади. Гўшт ачиш (сасиш) даврида фосфор ажраб, бузуқ водород чиқади, бу эса ниҳоятда ёмон ҳидли газдир. Чўчқа, мол ва қўй гўштлири билан тажриба ўтказилганида қўй гўштида фосфор жуда оз эканлиги аниқланди. Чўчқа гўшти солинган идишлар маҳкам беркирилган бўлишига қарамай, чиқаётган ҳиднинг сасиқлиги ниҳоятда кучли бўлганидан, уларни тажриба хоналаридан олиб чиқиб ташлашга тўғри келди. Мол гўшти дастлаб бир оз ачиди, лекин ундан чўчқа гўштидан чиққан каби ёмон ҳид чиқмади. Қўй гўшти бўлса, уч ҳафта давомида салгина айниди, холос.

Олмониянинг Геденбург шаҳрида ишловчи профессор Литри тўқималарнинг сиртлир янгилаш жараёнини ҳайвонларда тажриба қилиб кўрган. У ўз тажрибасида тўқималар, аъзолар ва безлардан намуналар ишлатган. Бу тажрибалар ҳужайралар жисмга синганидан сўнг, кўпинча биологик жиҳатдан ўзи қаерга оид бўлса, ўша ерга интилишини кўрсатди.

Бу нарсани мен ўз шифохонадаги кашфиётларим билан тасдиқлаш имкониятига эгаман. Чўчқанинг елка қисми ёғини истеъмол қилган касалларнинг елкасида ёғ тўплалари ҳосил бўлади. Чўчқанинг қорнидаги ёғни кўп еганларнинг эса қорнида ёғ тўпланади. Чўчқанинг сонидан кўп

истеъмол қилганларнинг думбалари бузилиб, хунук бўлиб кетади, бу айниқса, аёлларда яққол сезилади.

Чўчқа гўштининг бундан бошқа хатарлари ҳам кўп бўлиб, улардан баъзиларини айтиб ўтмоғимиз лозим. Чўчқа гўштида ўсиш гормони бўлиб, у шамоллашлар ва тўқималар шишишининг асосий омилдир. Гоҳида у инсон жағи ва қўл-оёқларининг шишиб кетишига, шунингдек, ортиқча семизлик ва зиёда ўсиш, хоссатан, саратон касаллигига дучор бўлган аъзоларнинг катталашуви сабаб бўлади.

Шундай қилиб, молиявий ислоҳотдан сўнг бевосита саратон касаллигига дучор бўлганлар олтамиш-етмиш ёшларда бўлиб, улар ҳар куни дудланган чўчқа мойини нонга суркаб еганлар. Хайвонларда олиб борган тажрибаларим чўчқанинг дудланган мойи ҳақиқатда саратон касаллигининг сабабчиси эканини исботлади. Бу мойда фақат холестерин моддасигина эмас, балки ўсиш гормони ҳам бўлиб, у саратон ҳужайрасини ривожлантиради. Ундаги бинзприн моддаси эса, саратонни келтириб чиқарувчи хавфли омилдир.

Чўчқа гўшти гестиямин моддасидан келиб чиқувчи қўтир касаллигининг ҳам сабабчисидир, шунингдек, кўричак ва вена (шоҳтомир)-нинг яллиғланиши, сафро касаллиги, терининг йиринглаши, қизамиқ (экзема) ва бошқа касалликларни ҳам пайдо қилади.

Молиявий ислоҳотдан сўнг бир неча марта сурункали қичима дардига чалинган беморларни даволадим. Касал болалар одатдаги муолажа билан тезда шифо топдилар. Аммо катта ёшдаги кишиларда чўчқа гўшти еганлари ҳамано касаллик қайталанаверди. Ҳақиқатда шифо топиш фақат бемор ўзини чўчқа гўшtidан тийганида, шу жумладан, колбасанинг барча турларидан, ҳатто чўчқа гўштисиз, унинг мойидан бир оз қўшилганларидан ҳам мутлақо истеъмол қилмай қўйганидагина кўнгилдагидек бўлди.

Тажрибалар яна шунини кўрсатдики, гестиямин моддаси қоринда жароҳат пайдо қилади, қичимага, яллиғланишларга, аллергия, нафаснинг сиқилиши, бурун яллиғланиши, юрак уриш маромининг бузилиши, ҳатто унинг йўллари тўсилишига ҳам сабаб бўлади. Шунинг учун ҳам, мазкур хасталикларга йўлиққанлар учун чўчқа гўшти ейиш ман қилинади.

Чўчқа гўштининг бошқа зарарлари ҳам кўп, улар чўчқа қонининг қотиши туфайли келиб чиқади. Мазкур ҳолатларга оид илмий текширишлар ҳали

охирига етгани йўқ. Бу омиллар: ўсимталар, ҳужайралардаги бесаранжомлик, турли шаклдаги микроблар, қизил қон дончаларининг кўплаб жамланиб қолиши ва бошқалардир.

Ҳозиргача бу моддаларнинг бир-бири билан алоқаси ва уларнинг вазифаси маълум бўлгани йўқ. Совет олими Сперинскийнинг текширича, улар ё саратонни келтириб чиқарувчи, ё шу касаллик билан пайдо бўлувчи аломатлардир.

Нима бўлишидан қатъи назар, чўчқа қонида микроблар туғдирувчи модда заррачаларининг мажмуалари кўпдир. Улар янги назарияларга кўра, ҳужайралардаги модда заррачалари бўлиб, касал ҳужайралардан ёки ўлаётган модда заррачаларидан ўтган бўлади.

Чўчқа гўштидаги жуда заҳарли омиллардан бири гриппни келтириб чиқарувчи вирусдир. Лондон шаҳридаги вирусларни текшириш институтининг профессори Шуб жанобларининг тасдиқлашича, бу вирус ёзни чўчқанинг ўпкасида ўтказиши ва чўчқа гўшtidан тайёрланган колбасаларда кўп бўлади. Ким чўчқа гўшти ёки чўчқа ўпкасидан бир оз аралашган колбасани тановул қилса, ўша машъум вирусни ўз ичига олиб кирган бўлади.

Профессор Летри бу вирусни яхшилаб ўрганган. Унинг айтишича, вирус инсон жисмида чўчқа жисмидагига ўхшаш жойни қидиради ва оқибатда унинг ўпкасига бориб жойлашади. Қиш охирида, жисм заифлашиб, витаминлар озайган пайтани пойлаб туриб, кўпайишни бошлайди ва шу вақтда грипп эпидемияси тарқайди. Бу эпидемиянинг тарқалишига касаллик юқишидан кўра, кўпроқ чўчқа гўштини тановул қилиш оқибатида жисмда ўрнашиб қолган вирус сабабчи бўлади.

“Шарқ юлдузи” журнали,
1991 йил, 3-сон, 203—207-бетлар

Жамол КАМОЛ,
Ўзбекистон халқ шоири

Раҳмат селининг дилдаги дарёси Муҳаммад (с.а.в.)

Жаноби Расули акрам (соллаллоху алайҳи ва саллам) васфларида мухаммас

Аллоху карим ошиғи шайдоси Муҳаммад,
Раҳмону раҳим маҳбуби аълоси Муҳаммад,
Ҳар насли башар орзу, таманноси Муҳаммад,
Ислом элининг машғали дунёси Муҳаммад,
Раҳмат селининг дилдаги дарёси Муҳаммад...

Ҳақ ҳазратимиз токи Муҳаммадни яратди,
Эъзозу муҳаббат назарин унга қаратди,
Ваҳдат нури, шафқат нурини унга таратди,
Ислом элининг машғали дунёси Муҳаммад,
Раҳмат селининг дилдаги дарёси Муҳаммад.

Пайғамбаримиз нур ила, пайғом ила келди,
Қуръони мажид бағрида аҳком ила келди,
Иймони илоҳий ила, Ислом ила келди,
Ислом элининг машғали дунёси Муҳаммад,
Раҳмат селининг дилдаги дарёси Муҳаммад.

Қуръону ҳадис бандасига лутфу карамдир,
Инсофу адолат сўзи ҳар сатрида жамдир.
Ҳар лаҳзада минг мартаба такрорласа, камдир,
Ислом элининг машғали дунёси Муҳаммад,
Раҳмат селининг дилдаги дарёси Муҳаммад.

Ҳақ ташна юрибмиз, лабимиз ҳўлла, Худоё,
Инсонни ҳидоят йўлига йўлла, Худоё,
Маҳшарда Муҳаммадни Ўзинг қўлла, Худоё,
Ислом элининг машғали дунёси Муҳаммад,
Раҳмат селининг дилдаги дарёси Муҳаммад.

Каъбатуллоҳ остонасида

Бу ерда айтганинг ҳар сўз
жондин хитоб ўлур,
Кўнгилга тушган ҳар шуъла
офтоб ўлур...

“Аллоху акбар”инг бергай
бирмас, минг садо,
Сендин савол эса, жоним,
Ҳақдин жавоб ўлур.

Мажнун бу даргоҳга келиб,
чекмишди нолалар,
Сен ҳам энди бу ҳалқага
кирсанг, савоб ўлур.

Сўрдим саволки, ошиқмен,
бўлгайму бир самар?
Келди жавобим: ишқ аро
минг бир азоб ўлур.

Сўрдим саволки, йўлчиман,
етгайму матлабим?
Келди жавобим: шошмагил,
боб-боб ўлур...

Фарёд солиб дедимки, оҳ,
кўнглим юз поради,
Келди садо: ҳар порасидан
бир китоб ўлур.

Даргоҳингга қай юз билан
боргайман, эй Худо,
Десам, деди: кўз ёшларинг
сенга ҳижоб ўлур...

Тошига бош уриб, Жамол,
этдим илтижо,
Шояд дуоларим бир кун
мустанжоб ўлур...

Саккизликлар

***

Муҳаммадни Аллоҳ сийламиш тугал,
Карамлар ичида энг олий карам:
Саждага бошини қўйганда ҳар гал
Ўзни унутаркан Расули акрам...

Эй бандайи мўмин, тириксанки, бас,
Бир юзинг оқ эса, бири қародир.
Саждага бошингни қўйиб бир нафас,
Ўзни унутишга бўлдингми қодир?

* * *

Шайтонлар галаси яшайди ерда,
Юракларда кезар шарпаси, ваҳми.
Қайларда юрибди, қайси бир гўрда
Инсонга панд берган Азозил қавми?

Савол қаршисида қотиб турма лол,
Дема, қайдан топай бугун уларни?
Сен аста синчиклаб атрофга кўз сол,
Шайтоннинг қавми бил мунофиқларни...

* * *

Йўлингда йўлбошчи бўлиб қолмасин,
Ўзинг доим йўлга бошла нафсингни.
Ҳазир бўл, бошингга чиқиб олмасин,
Оёғинг остига ташла нафсингни.

Баъзилар кўтариб юради қўлда,
Ҳамма айтганига рози бўлади.
Нафси идрокига ҳукмрон элда
Оқил қолиб, жоҳил қози бўлади...

* * *

Бир эшикка келиб, салом бермасдан,
Дафъатан бир нима сўрарми киши?
Шундоқ бўлсин, дейлик, шундоқ бўлганда,
Ўйлаб кўр, кишининг битарми иши?

Баъзан “Худо!” дейсан бир кунда юз бор,
Лекин салом дейиш сенга кўп қийин.
Саждага бош қўйиб, аввал салом бер,
Сўрайдиганингни сўрайвер кейин...

* * *

Ҳалол бор, ҳаром бор, ҳақ билан ботил,
Шайтоний қутку бор, илоҳий шараф.
Жанг борар, майдонда шаҳид бор, қотил,
Ё ул тарафдасан, ёки бул тараф.

Аллоҳ берган ақл, бийрон тил билан
Агарда айтганинг ёлғондир сенинг,
Демакки, иблисининг малайидирсан,
Демак, қиблағоҳинг шайтондир сенинг...

Эргаш ИБРОҲИМ

Ғанимат бил

Фасли баҳор тошқин сувли
шўх дарёни ғанимат бил,
Иссиқ жонга етса озор,
бул жафони ғанимат бил,
Яхши-ёмон кунларинг бор,
хуш сафони ғанимат бил,
Тил ҳам, дил ҳам, амал ҳам ёр —
аҳд-вафони ғанимат бил.
Савоб, гуноҳ учун бозор —
бу дунёни ғанимат бил

Шоҳ-гадонинг манзили бир,
борар йўли айри холос,
Тақво сенга зийнат бўлсин,
яхшилиқлар бўлсин либос,
Бойга дўстдир бегона ҳам,
сен фақирнинг кўнглини ёз,
Илтифотинг, меҳринга зор
ақрабони ғанимат бил,
Савоб, гуноҳ учун бозор —
бу дунёни ғанимат бил.

Сўқир кўз ҳам очилгай бош
темир, тошга текканида,
Сабр қил дарду ҳасратлар
қоматингни букканида,
Сен ҳам бош тик сенга дўстинг
азиз жонинг тикканида,
Олис йўлда шерик-ҳамкор
дўст-ошнони ғанимат бил,
Савоб, гуноҳ учун бозор —
бу дунёни ғанимат бил.

Тўғри йўлга бошлагувчи
ишонч, ихлос, ибодатдир,
Каломуллоҳ инсонларга
тенги йўқ нур-марҳаматдир,
Жаннатларга етарсан то
имонинг пок, саломатдир,
Умматим деб чорлагувчи
Мустафони ғанимат бил,
Савоб, гуноҳ учун бозор —
бу дунёни ғанимат бил.

МУСИБАТДАГИ САБР

Иқбол кулиб боққан орзуниятларга эришилган қувончли кунларни Яратганнинг лутфу инояти деб билиш, неъматлар шукрини адо этиш бандаликнинг шартидир. Аммо инсон умри фақат хуш айёмлардан иборат эмас. Мўмин киши қазага рози бўлиб, балога сабр қилишга даъват этилган.

Тўй-базмда кеча хохлаб кулган кимсанинг эртаси куни мусибатхонада йиғлаётганини кўрсангиз, бунинг ажабланидиган жойи йўқ. Чунки туғилиш ва ўлим ҳақ, ҳаётда шодлик билан ғам, тўй билан аза аралашдир.

Қайғули дамларда тушкунлик ва умидсизлик гирдобиди қолган, ўзини тута олмаган, ҳаддидан ошган исёнкорнинг ҳоли душвор. Ёқа йиртиб, довой солса ҳам, ўзини ўтга, сувга урса ҳам, йўқотгани қайтмайди. Энг ёмони — гуноҳга ботади, мурдани озорлайди, ўзининг соғлиғига зиён етади. Бундай пайтда таянч ва нажот — Аллоҳнинг иродасига итоатда, вазминлик ва тоқатда, тавба-истигфордадир.

“Бирор мусибат келганида: “Албатта биз Аллоҳники (бандалари)миз ва албатта биз Унга қайтувчилармиз” дейдиган сабрлиларга хушхабар беринг. Ана ўшаларга Парвардигорлари томонидан саловот (мағфират) ва раҳмат бордир. Ана ўшалар ҳидоят топгувчилардир” (Бақара, 155—157).

Мазкур оятларда мусибатда сабрли бўлган бандага уч фазилят нисбат берилган:

1. Аллоҳнинг мағфиратига сазоворлик.
2. Аллоҳнинг раҳматидан баҳрамандлик.

3. Ҳидоят топмоқ, яъни тўғри йўлда қойимлик.

Бундан ортиқ саодат борми кишига. Расулulloҳнинг (солаллоҳу алайҳи ва саллам) ва саҳобаи киромларнинг сабру ризо мақомидаги собитликлари умматга ибратдир. Уларга эргашган, Қуръон ва суннатга оғишмай амал қилган салафлар Аллоҳ йўлида не-не кулфат — азиятларга тоқат билан бардош берганлари тарихдан маълум.

Аллоҳ сабрли бандаларини тангликда қолдирмаслиги, хусусан, мусибат вақтидаги холис дуо ижобат топиши ҳақида башорат бор. Буни тасдиқловчи мисоллар кўп.

...Бошига кетма-кет жудолик мусибати тушган ҳамқишлоғимни орадан кўп йиллар ўтгач, бир даврада учратиб қолдим. Отахондан ҳол-аҳвол сўрадим.

— Худога минг қатла шукр. Берди, олди, яна берди. Пири бадавлат хонадонмиз. Невара-чевараларнинг тўйларини кўриш насиб қилди, — деди у чеҳрасида табассум балқиб.

Ажабо! Ёши ошган бир вақтда, пешонасига битган икки фарзанди — ўғли ва қизидан айрилиб, оилада кампиридан бошқа ҳеч кими қолмаган чолда не-вара-чевара қайдан пайдо бўлдикин?

Ҳайратланганимни пайқаган отахон деди:

— Зурриётдан жудо бўлиб, суянчиқсиз қолган вақтимизда дилимиз жароҳатини қазага ризолик ва умидворлик малҳами билан даволашга ҳаракат қилдик. Аллоҳдан мадад сўрадик. Меҳрибон Парвардигоримиз бизни зулматдан рўшноликка чиқарди. Йўқотганларимизнинг ўрнини тўлдириб, ҳожатларимизни раво

қилди. Берган неъматлари шукронасини адо этишга ожизмиз.

Шу ўринда ояти каримадаги: **“Албатта, биз сабрлиларнинг мукофотини улар қилган ишларнинг яхшисига қараб берамиз” (Наҳл, 96)** деган марҳаматни эслаш жоиз.

Сабрлиларнинг мукофоти. Уни бергувчи соҳибкарам Зот билади. Ваъда қилинган эҳсон икки дунёга ҳам дахлдор, албатта. Юқорида тилга олинган отахонга бу мукофотдан насиба етган бўлса, не ажаб. Энди ана шу инсон ҳақида батафсилроқ тўхталамиз.

...Уруш йиллари эди. Худоёр ота хонадони бошига оғир кулфат тушди. Ёлғиз ўғли жанг майдонида ҳалок бўлгани ҳақида қорахат олган ота: “Бу дамда ягона ўтимчим — сабр бер, Худоёмим, токи осий бўлиб қолмайин”, дея илтижо қилди. Кўзидан дув-дув ёш тўкилса ҳам, тилини ношукрликдан асради. Бундай маҳалда азизлар ўзларини қандай тутганларини нақл қилиб, умр йўлдоши Холжон хола юрагидаги ўтни совутишга интилди.

Ота билан она биргина қизига суяниб, уни ҳам ўғил, ҳам қиз ўрнида кўрдилар, тарбиялаб вояга етказдилар. Қўшни қишлоқда отанинг яқин биродари бор эди, ўғилларидан бирини уйлантирмоқчи бўлиб, дўстига сўз солди. Худоёр ота яхши билгани учун биродарининг қуда бўлиш истагини қабул қилди. Қиз билан йигит, ота-оналар рози бўлишиб, тўйга тараддуд кўрилди.

Худоёр ота қудасига бир таклиф билан мурожаат қилишга жазм этди:

— Малол келмаса, бир нар-

са устида маслаҳатлашиб олсак. Қизни узатсак, уйда чолу кампир иккаламиз қоламиз. Ўғлимиз олдимизга келса. Ичкуёв эмас, фарзандимиз бўлса.

Биродари бу таклифга монелик қилмай, куёв ҳам розилигини билдирди. Худоёр отанинг нияти амалга ошди. Ёлғиз эди, фарзандлари қўша бўлди. Ота билан она фарзанд бахтидан мамнун, чунки қиз билан йигит бир-бирини сидқидилдан севарди, ўртада меҳру вафо барқарор эди.

Бир куни бу хонадонга яна бахтсизлик юзланди. Ота-онага ёлғиз фарзандидан ҳам жудолик қисмат экан, қизи кўзи ёриши вақтида ҳаётдан кўз юмди. Бу галги мусибатга тоқат қилиш, айниқса, мушфиқ онага осон эмасди, куюк захмига чидаёлмай, хасталаниб қолди. Худоёр ота жойнамозда узоқ ўтирар, мадад истаб, Олий Даргоҳга илтижо қилар эди. Бунинг сабабини у: “Жойнамоз — омонлик, фароғат жойи, кўнгил таскин топади. Дуода ҳикмат кўп, Аллоҳ эшитади, раҳм қилади, бандасини ноумид қолдирмайди”, деб изоҳлади.

Қазо-қадарга кўнмай не илож. Азанинг ҳам чегараси бор. Эртаги куннинг ғами, куёвнинг келгуси тақдири чолу кампирни ўйлантириб қўйди.

— Бола бечорага қийин бўлди, қизимизни чин дилдан севарди. Ичига олмаса деб кўрқаман. Овқатга ҳам қарагиси келмайди, озиб кетди.

Худоёр ота ниятини кампирга дангал айтишга журъат этди.

— Жудолик юракни эзиб, инсонни савдoyи қилиши ҳеч гап эмас. Яратганинг ўзи унга тўзим берсин. Оқибатли, фаросатли йигит. Мени ота, сени она билиб ҳурмат-иззатимизни жойига қўйиб юрибди. Уни ёлғиз қўймасак деган ниятим бор.

Холжон хола бир сесканиб тушди:

— Нима деяпсиз? Уйланиши керакми? Келин келадиген денг. Қизимизнинг ўрнига-я. Воҳ, юрагим!

Холанинг бу маҳалдаги ҳолатини тасаввур қилиш қийин эмас. Эҳтимол кўзи ўнгида қизи гавдалангандир. Гўё: “Онажоним! Дадам нима деяптилар?” деб сўраётгандек туюлгандир.

— Ўзингни бос, кампир. Ақлни ишга солиб, ўйлаб кўр. Қизимиз бола устида шаҳид ҳукмида кетди. Илоҳи, жойи жаннатда бўлсин. Куёвни бизга Аллоҳ ўғил қилиб берди. Ҳа, ўғлимиз у. Дунёдан тоқ ўтишига рози бўлмаймиз. Шариатнинг йўриғи ҳам шу. Уйлантирамиз. Насиб қилса, неварачевара кўрамиз.

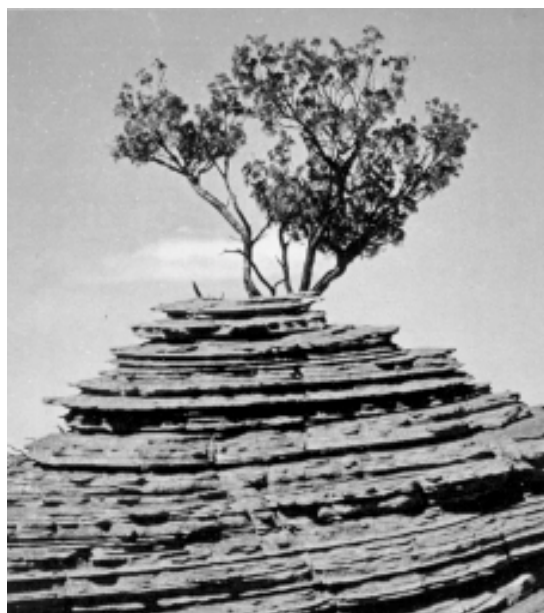
Худоёр отанинг чеҳрасида мардоналик ва ишонч аломати акс этганини кўрган кампир бир лаҳза жим қолди, кўзларидан оқаётган ёшни енги билан артди. Тили сўзга бормади. “Тақдирда ёзгани бўлади”, дея олди, холос.

Худоёр ота фурсат топиб, куёв билан дарлашди, дилига қўл солиб кўрди, аммо уни кўндириш қийин бўлди. Қазога ризолик, мусулмонлик дастури жуфт бўлиб яшашни тақозо этишини тушунтирса ҳам, йигит сира унамади.

— Овора бўлманг. Келган келин қизингизнинг ўрнини боса олмайди. Уйланмайман.

Сўзга Холжон хола аралашиб, ёлбора бошлади:

— Жоним болам, отангнинг сўзини қайтарма. Бошингни қўша қилиб, ибирли-чибирли бўлиш орзуимиз бор. Тўйга ни-

ятлаб, отанг кўчқор боқяпти. Худодан тилагим: бахтинг гулдек очилсин.

Кўнгли бўш экан, куёвнинг кўзларида ёш томчилари маржондек жилоланди. Нима дейшини билмай қолди. “Ахир, сизлар, ахир...” деди-ю, ташқарига қараб юрди ва гапни бошқа ёққа бурди:

— Молларга сув берай...

Хулласи калом, Худоёр ота билан Холжон холанинг ниятлари рўёбга чиқди. Энди ўғли бўлиб қолган куёвни обрў-эътиборли хонадонда ўсган муслимага уйлантирдилар. Оқила, ифбатли келин Холжон холанинг қизидек бўлиб қолди.

Чолу кампир неварачевараларнинг тўйларини кўришга, бахтли ҳаёт нашидасини суришга муяссар бўлишди. Бунинг мусибатдаги сабр учун Аллоҳнинг ҳаёти дунёдаги мукофоти десак, хато бўлмас.

Бандаи мўминга ҳам охираат саодатига васила бўлгудек сабр бергин, марҳаматли Эгам!

Фозил ЗОҲИД

АЛЛОҲ БИЗ БИЛАН БИРГАДИР

Ҳар гал масжидимиз девори-га осиглиқ “Эй мўминлар, сизлар қаерда бўлсангизлар ҳам, Аллоҳ сиз билан биргадир”, Қуръон оятига кўзим тушганида Раббимнинг буюклиги, меҳрибон ва раҳмли, ҳар нарсага қодир экани, Ўзигина ҳар қандай ташвишимизнинг ёлғиз Нажоткори эканини ҳис қилиб, тўлқинланиб кетар эдим. Бошимдан ўтган бир воқеа менга Оламлар Парвардигорининг бу сифатларини яна бир бор кўрсатиб берди...

Онам кўп йилдан бери бир касалликдан азоб чекар, бу ҳол руҳиятига ҳам таъсир қилиб, ич-ичидан эзилар эди. Анчадан буён онамни даволатиш ниятида юрардим. Ниҳоят бунга имкон туғилди. Чўнтагимга бир оз пул кирди. Қишлоққа бориб, онамни олиб келдим. Бош шифокор касалликни аниқлаб, шаҳримиздаги илмий текшириш институтларининг бирига йўланма берди:

“У ерда даволаниш анча қиммат, бу касалликни даволайдиган бошқа жой бўлса ҳам, ётқизаверинг”, деди у хайрлашаётиб. Ҳафта давомида онамни эргаштириб бир нечта шифохонага учрашдим. Лекин бири биз мурожаат этган касалликка ихтисослашмаган бўлса, бошқасидагилар шифо топишларига ишонқирамай туришди. Онам эса, чарчадиларми, уйга кетаманга тушиб қолдилар. Бошқа илож қолмагач, шифокор айтган илмий-текшириш институтига бордим.

Анализларни топширдик. Онам ётиб даволанадиган бўлдилар. Фақат пули ўйлангирди. Ўн кунга 140.000 сўм тўлаш керак экан. Овқат пули ва дори-дармонлар бунга кирмайди.

Онамнинг шифо топиши менга ҳамма нарсадан афзал эди. Таниш-билишлардан қарз оламан деб мўлжал қилдим. Пешинни ўқиш учун институт яқинидаги масжидга йўл олдим. Бир ечим тополмай ҳамон бошим қотар эди.

Йўлда қаерга бораётганим ёдимга тушиб, бирдан ўзимнинг гумроҳлигимдан хафа бўлиб кетдим. Югур-югур билан бўлиб, Аллоҳни эсламабман ҳам.

“Эй нодон, ҳар нарса Аллоҳнинг измида бўлса, сенинг қўлингдан нима ҳам келар эди. Унинг ўзидан сўра”.

Намозни Парвардигорим кўриб турганини ич-ичимдан ҳис қилиб, хушуъ билан ўқидим.

Жамоат тарқалгач, яна тўрт ракат намоз ўқидим, мушкулимни осон қилишини сўраб, Аллоҳга илтижо қилдим. Масжиддан ўзгача ҳолатда чиқиб, шифохонага йўл олдим.

Тўғри бош ҳисобчининг олди-га кириб бордим. Вазиятни унга тушунтириб:

— Бир оз арзонроқ қилишнинг иложи борми? Ҳеч бўлмаса иккига бўлиб тўласак мумкинми? — дедим.

— Юринг, — дея у мени институт директори ҳузурига бошлади.

Директор онамнинг касалини билгач:

— Майли, эллик фоиз арзон қиламиз, — деди.

Ўзимда йўқ хурсанд бўлиб кетдим.

— Мабодо онангиз шифохонада ишламаганмилар?

— Ишлаганлар-у, лекин шифокор бўлиб эмас...

— Ким бўлиб ишлаганларидан қатъи назар, бизда шифохонада ишлаганлар текин даволашнишади, — деб қолди.

Ўзимни йўқотиб қўйдим, тилимга келган биргина сўз “Субҳоналлоҳ” бўлди.

Директор кимгадир телефон қилиб, онамни ётқизишга кўрсатма берди.

— Онангизнинг даволаниши юзасидан қандай муаммо туғилса, бемалол олдимга келаверинг, — деди у менга хайрлашиш учун қўлини узатар экан.

Ҳаяжон, қувончнинг кучли-лигидан зўрға ўзимни тутиб турар эдим.

Рустам ЗОИР

Ҳорун ЯҲЁ

ТАНАМИЗДАГИ МЎЪЖИЗАЛАР

Аллоҳ бандаларини бир-бирларига сира ўхшамайдиган қилиб яратган. Бундан ташқари, Аллоҳ инсонларга табиатдаги энг юксак, мураккаб ва ақл ета олмайдиган мўъжизавий нарсаларни ато этган. Масалан, овқат ҳазм бўлишининг ўзи бир мўъжиза.

Овқат ҳазм бўлишида қатнашадиган сўлак энг аввало овқатни юмшатади ва тишлар орқали эзилишини ҳамда пастга — қизил ўнгачга сўрилишини осонлаштиради. Сўлакнинг яна бир афзаллиги, унинг кимёвий таркибига кўра, крахмални шакарга парчалашидир. Оғизда ана шундай муҳим модданинг бўлмаслигини тасаввур қилиш қийин. Сўлаксив оғзимиз қуриб, овқатни юта олмас, тузукроқ гаплаша олмас эдик.

Ана шундай беқиёс уйғунлик меъда тизимига ҳам хос. Меъдада овқат ҳазм бўлиши шу аъзодан ажраладиган хлорид кислота ҳисобига амалга ошади. Бироқ бу кислота шунчалик кучлики, нафақат овқатни парчалаш, балки меъда “девори”ни ҳам “еб қўйиш” қобилиятига эга. Лекин одамзотни ҳалок қилиши мумкин бўлган бу муаммо ижобий ҳал этиб қўйилган. Овқат ҳазм бўлаётган вақтда ажраладиган «мукус» деб аталувчи шиллиқ модда меъда деворининг ҳамма ерини қоплаб, кислотанинг таъсиридан ҳимоялайди. Шу йўл билан меъданинг ўз-ўзидан йўқ бўлиб кетиши олди олинади. Мукус таркибидagi озгина етишмовчилик ҳам унинг ҳимоявий хусусиятини бузиши мумкин.

Меъдага овқат тушиши биланоқ таркибида оқсил тутган фермент (хлорид кислота) меъддан ажралиб, нейтрал моддани, яъни, оқсилни тезлик билан парчалай бошлайди. Оқсил парчаланар экан, бўш меъдага зарар етказмайди. Агар бу жараён содир бўлмаганида ажраладиган кислота туфайли меъда “ҳазм” бўлиб кетган бўлар эди.

Бундай мўъжизани инсон ўз ихтиёри билан яратдимиз? Йўқ! Инсон бунга асло қодир эмас! Фақат Аллоҳ қодирдир.

Овқат меъдага тушиши биланоқ меъда шираси оқсилларни парчалашга қобилиятли бўлиб

қолади, лекин бу жараён амалга ошиши учун бир қатор кимёвий реакциялар рўй бериши керак. Меъда оқсилларни парчалаш қобилиятига эга бўлмаганида, ейилган овқат тўлиқ ҳазм бўлмас, натижада гарчи меъда овқатга тўла бўлса-да, ҳолдан тойиб, ўларди.

Энг қизиғи, меъда ширасини меъда хужайралари ишлаб чиқаради. Ана шу хужайралар одам танасининг бошқа қисмлари (масалан, кўз хужайралари) каби она қорнида бўлиниш натижасида пайдо бўлган эгизак хужайра ҳисобланади. Бундан ташқари, бу хужайра генетик информатсияга эга. Яъни, ҳар иккала хужайранинг генофонди ўзида генетик информатсияни сақлайди.

Бироқ илоҳий буйруққа бўйсунган ҳолда кўз хужайралари милёнларча информация ичида фақат ўзи учун керакли бўлганидан, меъда хужайралари эса фақат меъдага тегишли информатсиядан фойдаланади. Агар кўз хужайралари кўз учун зарурий оқсиллар ўрнига (номаълум бир сабаб билан) меъда шираси учун зарур бўлган моддани ишлаб чиқарса, одамнинг кўзи бир лаҳзада эриб кетар эди.

Яна бу хужайраларда махсус сўрувчи аппаратлар бор, улар озиқ моддалар учун алоҳида ташиладиган йўлларга боғланган. Шундай қилиб, шу сўргичлар орқали сўрилган озиқ моддалар қон айланиши ёрдамида бутун танага тарқалади. Ҳар бир сўрувчи хужайранинг юзасида деярли 3000га яқин майда сўргичлар бор, бу сўргичлар тиним билмай, одамнинг ҳаёт кечириши учун бекаму кўст ишлаб туради. Аслида жуда ҳам катта майдонни эгаллаш керак бўлган бу қадар сон-саноксиз сўргичлар миттигина бир жойга жамланган. Истеъмол қилинган овқатдан иложи борича кўпроқ фойда оладиган бу тизим умримизга умр қўшиб, сўнгги нафасимизгача бизга беминнат хизмат қилиб туради.

“Людам размышляющих” китобидан
Марҳамат ҳожи МУСЛИМ
таржимаси

ЗИЛЗИЛА ВАҚТИДА НИМА ҚИЛАМИЗ?

Зилзила бўлиб туриши табиатда бор нарса. Лекин кутилмаган ер силкиниши инсонни шошириб қўйиши, даҳшатга солиши ҳеч гап эмас. Зилзилани тўхтатиш инсоннинг қўлидан келмайди, аммо ундан ҳимояланиш йўллари маълум. Ҳозирги геолог, сейсмолог олимлар зилзила кўпинча тоғларнинг юриши туфайли юз беради деган тўхтамга келган.

Аллоҳ таоло Куръони каримда марҳамат қилади: **“Сиз тоғларни кўриб, тек турибди, деб ўйлайсиз. Ҳолбуки, улар ҳам худди булутлар юрганидек юрадилар Бу барча нарсани пухтарасо қилган Зот — Аллоҳнинг ҳунаридир”** (Намл, 88).

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадисларидан бирида: “Уч хил одам бор, Аллоҳ таоло уларни хуш кўрмайди ва дуоларини ижобат қилмайди. Улардан бири

хароба уйда ўтириб, Аллоҳдан паноҳ тиловчидир”, деб огоҳлантирадилар. Бу ҳикматда зилзиладан асраниш маъноси ҳам бор. Демак, зилзиладан ҳимояланиш, зилзилага бардошли бинолар қуришга катта эътибор бериш керак. Зилзилани талофатсиз ўтказиш чора-тадбирларини кўриш зарур.

Зилзиланинг табиатини билмай, нотўғри ҳаракат қилиш оқибатида кўп ачинарли ҳодисалар юз берган.

Катта, кучли, талофат етказувчи зилзилалар тектоник зилзилалар ҳисобланади. Хорижий давлатларда зилзила талофатини камайтиришга катта аҳамият берилади. Масалан, Японияда табиий офатлардан сақланишга оид махсус қонун қабул қилинган. Давлат дастури асосида аҳоли шунга тайёрланади. Тегишли рисоалар тарқатилади, маърузалар ўқилади. Зилзила табиатини билдирувчи, турли шароитларда тўғри ҳаракатланишни ўргатувчи ўқув филмлари намойиш этилади. Бунинг учун оммавий ахборот воситалари ҳам астойдил жон куйдиришади.

Кучли зилзилалар одамнинг руҳиятига таъсир ўтказиши мумкин. Тўққиз баллик ҳудудда кўпчилик ваҳимага тушади, ҳатто айрим одамлар эс-хушини йўқотиши ҳам мумкин. Етти-саккиз балли силкиниш кузатилган жойларда баъзилар довдираб қолади. Мувозанатини йўқотиб ҳаракатни уддалай олмайди. Ер силкинишлари тақрорланиб турганида аҳоли орасида ваҳима кучайиб кетади. Шу боис тез-тез зилзила бўлиб турадиган диёрда яшайдиганлар бу ҳодиса ҳақида керакли маълумотга эга бўлишлари зарур.

Бизнинг мухтасар маслаҳатларимиз:

Зилзила тўсатдан юз беради, ногаҳонда ларзага солади. Бу пайт кўп қаватли бинода бўлсангиз, ағдарилиши мумкин бўлган уй-жиҳозларидан четланинг. Силкиниш кучайганида хона бурчакларида туринг. Кўп қаватли бинолардан дарҳол чиқишга интилманг. Чунки бундай уйлардан чиқиб кетишга улгуриш қийин. Аммо силкиниш ўтгач, кўп қаватли уйлардан ташқарига чиққан маъқул, чунки юрак тинчланади. Албатта, ёнғин чиқиш хавфи бўлган нуқталарни йўқотишни эсдан чиқарманг. Лифтдан фойдаланманг.

Бир қаватли бинолардан дарҳол ташқари чиқиш керак, бунга улгурасиз. Кучли зилзила бўлганида ҳам, бошланишидан то уй қулаб тушгунига қадар камида 30-40 сония вақт ўтади. Бу муддатда тез ҳаракат қилинса, барча оила аҳли ҳам уйдан чиқишга улгуради. Чиқа олмайдиган ҳолатда бўлсангиз, дарҳол калавот остига ёки ёнига тушиб ётинг. Уйдан ташқарига чиқиш йўллари-ни доимо бўш, очиқ тутинг. Зилзила вақтида

уйдами, ташқаридами истиффор, очиқ жойга чиққач, ҳамд ва тасбеҳ айтсангиз, Аллоҳнинг паноҳида бўласиз.

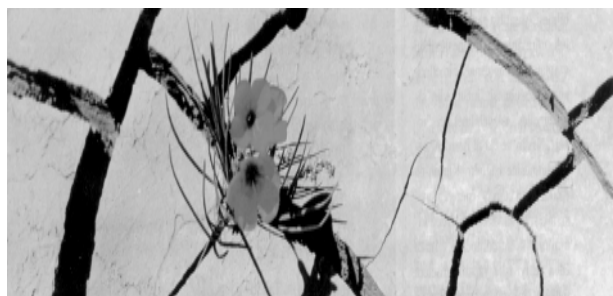
Агар зилзила пайтида катта савдо дўконлари, кинотеатрлар ва шунга ўхшаш гавжум биноларда бўлсангиз, саросимага тушманг. Акс ҳолда, тикилинч ҳолат юзага келиб, анча муаммолар туғилиши мумкин. Кўчада бўлсангиз, баланд иморатлардан, баланд деворлардан, осма электр симларидан ва бошқа бир қанча хавфли ўринлардан имкон борича узоқ юрмоқ зарур.

Агар автомашинада бўлсангиз, бехатар жойда тўхтанг, қатнов йўллари тўсманг. Машинадан чиқманг, беҳовотир йўли шу. Тоғли жойларда тош бўлаклари қуламайдиган, очикроқ жойда тўхтанг. Зилзила бир тўхтаб, яна такрорланиши мумкин. Буни унутманг, хушёр бўлинг.

Зилзила чоғида қаерда бўлишингизни тасаввур этиб, ҳаракат қилишни олдиндан белгилаб олсангиз, зарар қилмайди. Масалан, бундай пайтда уйда ёки иш жойида, дўконда, жамоат биносида, театр ё стадионда, бозорда бўлиш мумкин. Уларнинг ҳар бирида эҳтиёт чорасини кўришнинг ўзига хос томонлари бор. Буни билишингиз хавфсизликни, зилзила пайтида ҳаракатингиз дадил ва пухта бўлишини таъмин этади.

Зилзиладан сўнг нефт, газ, ерости конларидан юзага чиқувчи қувурларда босим ортиши кузатилади. Бундай ҳолат ерости конларининг ҳажми ошувидан далолат. Шу тариқа ерости шифобахш минерал сувларининг сифати ҳам ўзгаради. Ҳолбуки, кўпчилик зилзила фақат вайронагарчилик, доимо кулфат келтиради, деб гапирди. Бироқ одамзотнинг ўзи кўп мусибатларнинг сабабчиси бўлиб қолмоқда. Ўтмиш аждодларимиздан ўрнак олмаслигимиз, теварак-атроф ҳолатига бутунлай лоқайдлигимиз, исломий илмларни яхши билмаслигимиз турли муаммоларларни юзага келтиряпти. Буни ҳеч қачон унутмаслигимиз лозим.

Ҳожи МИРЗАБОЕВ,
геология фанлари номзоди

Бемор кўриш одоби

Касал одамни бориб кўришнинг савоби ва фазилати кўп. Беморни зиёрат қилиш, ундан ҳолаҳвол сўраш, бирор етишмовчилиги бўлса, кўмаклашиб юбориш мусулмон зиммасидаги зарур вазифалардан саналади.

Бемор зиёратига бориш, қудсий ҳадисга кўра, Аллоҳ таолони зиёрат қилиш билан баробар, бемор гарчи кофир бўлса ҳам, ҳол сўраш жоиздир.

Хаста кишининг зиёратига озроқ ҳадя олиб, очиқ юз билан салом бериб кирилади, самимий муомала қилинади, бош томонида ўтириб, аҳволи сўралади, юзига тикилиб қаралмайди, кўп ва қаттиқ овозда гапирилмайди.

Касал ҳузурига кир, хунук, нопок кийимларда кирилмайди.

Беморнинг бош-кўзи, манглайи, оёқ-қўлини силаб, ҳазар қилмай, яхши сўзлар билан кўнглини кўтариб, тасалли берилади. Дард Аллоҳнинг бир неъматига экани, бунинг шукронасига тавба-истиффор айтиш лозимлиги тушунтирилади.

Бемор кишидан: “Кўнглингиз нима тилайди?” деб сўралади. Агар у хоҳлаган нарсасини айтса ва бу соғлигига зарар қилмаса, хоҳ ўзи, хоҳ унинг яқинлари орқали топиб бериш жоиз. Агар хасталигининг давосини билсангиз, ҳаром нарса бўлмаса, давосини айтганингиз яхши.

Бемор ётган уйда кулиш, йиғлаш, ҳар хил кинояли, кўнглига оғир ботадиган сўзларни айтиш мақбул эмас.

Зарурат бўлмаса, шомдан кейин касал кўришга бормаган маъқул. Бемор олдида узоқ ўтириб, унга хасталик ҳақида эзмаланиб гапириш, билмаган нарсасини дори сифатида тавсия қилиш ярамайди. Бемор рози бўлса, бир оз ўтириб, кўнглини хуш қилувчи, ибратли гапларни сўзлаган маъқул. Гапи совуқ, эзма ва бефаросат кишиларни бемор ёнига йўлатмаслик керак.

Хаста киши ҳам, ўз навбатида, келганларга дарди ҳақида гапириб, шикоят қилавермаслиги, фақат сўралганидагина жавоб қайтариши лозим. Дарди кучайган пайтда ҳам ўзига ўлим тиламай, Аллоҳга шукрона айтиши зарур.

Бемор ҳузуридан туришда унинг ҳаққига дуо қилиб, Аллоҳ таолодан комил шифо сўралади ҳамда “тезда тузалиб кетасиз, иншааллоҳ”, “дард ҳам бир меҳмон” каби сўзлар билан унга тасалли бериб, хайрлашилади.

Умида АЗИМБОЕВА
тайёрлади

«Бисмиллаҳир роҳманир роҳим.

Бир Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқдир, Муҳаммад Аллоҳнинг расулидир. Аллоҳнинг расули, яъни, Муҳаммад алайҳиссалом айтганлар: “Менинг умматларимдан кимки Аллоҳнинг амрига ҳозир турса, у сира камлик кўрмайди”. Уларни хорловчи ва уларга зидлик қилувчилар ғалаба қозона олмайдилар. Аллоҳнинг амри (билан қиёмат қоим) бўлгунига қадар улар шундай (азизликда) бора берадилар.

Аллоҳ таоло Одамни ва унинг зурриётини яратмоқчи бўлганида: “Мен махфий бир ганж эдим, ўзимни танитмоқни истаб махлуқларни яратдим”, деди. Шунга кўра маълум бўладики, қудрати улуг, сўзи устун бўлган Зотнинг инсон навини яратишдан (кўзда тутган) ҳикмати ўзини танитиш аломатларини тиргизиш ва ҳидоят ҳамда имон байроқларини баландга кўтаришдир. У, гарчи кўпхудоликлар севмасалар ҳам, (ҳақ динни) барча дин-

билан пок шариат қонунларини барпо этиш ва зоҳир тариқат қоидаларини давом эттиришга бизни муваффақ қилди ҳамда, Аллоҳга ҳамд бўлсинки, халойиқ ва раиятлар орасида содир бўлиб ту-

ҲАМКОРЛИК ВА ШЕРИКЛИК ҚИЛСАЛАР...

*Амир Темурнинг ўғли, Самарқанд султони Шохруҳ Мирзонинг
Хитой подшоҳи Дой Мингга мактуби*

лардан устун қилмоқ ва шариатни, ҳукмларини ҳамда ҳалолу ҳаром қонун-қоидаларини (инсонларга) ўргатмоқ учун ўз расули (Муҳаммад)ни ҳидоят ва ҳақ дин билан (инсонлар орасига) юборди ҳамда унга, мункирларни гунгу лол қилиб, низо ва мунозаралардан тилларини тийсин учун, мўъжиза тариқасида шуҳратли Куръонни ато қилди ва ўз комил иноятию тўлиқ ҳидояти билан у Куръонни қиёматгача жорий қолдирди.

У ўз қудрати билан ҳамма вақту замон ва фурсату онларда, Шарқ, Ғарб ва Чиндан иборат оламнинг барча ерларида қудрат ва имкон эгасию беҳисоб лашкар ва салтанат соҳибини тайин қилди ва (уларнинг зиммасига) адолат ва эҳсон бозорларига ривож бериш, барча халойиқ бошига амну омонлик қа-нотларини ёйиш, халойиқни (шари-

атда) рухсат этилган ишларга йўллаб, ман этилган ишлар ва тўғёнлардан қайтариш, улар кўмагида шарафли шариат мартабасини улғайтириш, Аллоҳнинг яккаю яғоналигини уқтириб, улар орасидан кўпхудолик ва кофирликни йироқлатиш вазифасини юк-

лади.
Аллоҳ таоло ўз азалий лутфу марҳамати ҳамда абадий фазли

рувчи воқеа ва кечмишларни пайғамбар шариати ва сара ҳукмлари бўйича ажрим қилиб туришни бизга амр қилди. Илмларнинг нишонун белгилари йўқ бўлиб кетмасин ҳамда шариатнинг асар ва маросимлари унутилмасин учун бизга ҳар бир ерда масжиду мадрасалар қуриш ва хонақоҳу ибодатхоналарни обод қилишни буюрди.

Бу паст дунё ва унинг салтанати бақосига, ҳукумат ва сиёсатининг давомли бўлишига ҳаққонияту тўғрилиқни кўллаб-қувватлаш ва хайру сабов умидида ер юзидан кўпхудолигу кофирлик зарарларини йўқотиш билангина эришиш мумкинлиги туфайли у (ҳоқон Дой Минг) тарафидан ва давлат арбобларидан кутилган умид ва орзу шуки, улар мазкур ишларда бизга ҳамкорлик кўрсатиб, шариатнинг маъмур қоидаларини мустаҳкамлашда бизга шериклик қилсалар ва элчилар ҳамда хабарчилар юбориб турсалар, сайёҳ ва савдогарлар учун йўлларни очиқ тутсалар, токи дўстлик-муҳаббат сабаблари таъкидланиб, бирлик ва якдиллик воситалари қувват топса ҳамда (бинобарин) мамлакатлар атрофларидаги халқлар тоифалари роҳатга эришса, фуқароларнинг барча табақалари орасида тириклик воситалари тартибга тушса. Раҳбарлик (қилувчи)га эргашганларга салом!

Аллоҳ бандаларига меҳрибондир!»

Абдураззоқ САМАРҚАНДИЙнинг
“*Матлаи сабдайн ва мажмаи баҳрайн*”
асаридан.

ЯПОНИЯДА ИСЛОМ

Кунчиқар мамлакат Японияда 1868 йилдан бошлаб мусулмонлар билан алоқалар ўрнатила бошланган. 1877 йили Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) сийратлари япон тилига таржима қилинди. Бу хайрли иш япон миллатининг Ислом тарихи билан танишувида катта воқеа бўлди.

1890 йили “Эртуғрул” деб номланган кемада 609 нафар турк мусулмонлари Японияга ташриф буюришди. Улар маҳаллий аҳолига Ислом аҳкомлари, илк диний тушунчалар ҳақида маълумот беришди.

1909 йили японлардан биринчи бўлиб Митсутаро Такаока мусулмонликни қабул қилди ва ҳаж ибодатини адо қилганидан сўнг, исмини “Умар Ямоака” деб ўзгартирди. Шу йилнинг ўзида Ҳиндистонга савдо-сотик учун борган Бумпачиро Арига ҳам Исломни қабул қилди ва “Аҳмад Арига” номини олди.

Биринчи жаҳон урушида Ўрта Осиё ва Русиядан Японияга ўтган ўзбек, тожик, туркман, қозоқ ва тотор мусулмонлар ижтимоий ҳаётда бурилиш ясадилар. Йирик шаҳарларга ўрнашган мусулмонлар аста-секин ўз жамиятларини туза бошлашди. Туб аҳоли билан муносабатлар ўрнатиш натижасида бир неча япон мусулмон бўлишди.

Японияга Ислом динининг кириб келиши ва ёйилишида ўзбекларнинг ҳам ҳиссаси катта бўлган. Масалан, олим ва сайёҳ Абдурашид Иброҳим 1934 йилдан то умрининг охиригача (1944 йил) Японияда яшаган, 1937 йили Токиода жомеъ масжиди қурилишида ташаббус кўрсатган. Айни ўша пайтлари Абдулҳай домла исмли яна бир туркистонлик кўплаб япон ёшларининг Исломни қабул қилишларига ва Исломнинг Японияда дин ўлароқ қад тиклашига катта ҳисса қўшган.

Мусулмонларнинг саъй-ҳаракатлари билан мамлакатда бир неча масжидлар қурилди. Улардан энг машҳури ҳисобланган Кобе масжиди 1935 йили қурилган эди.

Иккинчи жаҳон урушигача Японияда юздан ортиқ исломий

китоб ва журналлар чоп этилди, кўплаб мусулмон ташкилотлари ва илмий текширув марказлари ташкил этилди.

1945 йил японлар мағлубиятидан сўнг мамлакатда дин ривожини бир оз сустлашиб қолди. Лекин ҳозирги пайтда Японияда Ислом динига қизиқиш ортиб бормоқда. Беш талаба — икки нафари Маккадаги Умумул-Қуро университетида, бири Мадинадаги Ислом университетида, бир талаба Тароблусдаги коллежда ва бири Қатар университетида исломий билимлардан таҳсил олиб, она юртларига қайтиб келишди.

Содиқ Эмайзуми бошчилигида 1953 йили биринчи япон мусулмонлар ташкилотига асос солинди. Ташкилот фаолиятини бошлаган илк кезларда 65 нафар аъзоси бор эди.

Уюшманиннг иккинчи президенти этиб Умар Мита сайланди. У Японияда Ислом динининг ривожини учун катта ишларни амалга оширди. Илк бор Куръон маъноларини япон тилига таржима қилди. Ҳозирги кунда Япониядаги мусулмон ташкилотлари олдида мусулмон бўлмаган аҳоли ўртасида Ислом ҳақида кенг маълумотлар бериш, исломий адабиётлар нашр қилиш каби муҳим вазифалар турибди. Мусулмон талабалар уюшмаси ҳам бу борада кўп хайрли ишларни амалга оширмоқда. Улар талабаларни динимиз асослари билан таништириш мақсадида мавсумий оромгоҳлар ташкил этишади, ўзаро қардошлик алоқаларини мустаҳкамлаш учун хайри тadbирлари уюштиришади.

Муҳиддин НАБИХОНОВ,
Юлдуз КОМИЛ қизи
тайёрлади

Имом ШАЪРОНИЙ

БАРАКА ТАҚВОДАДИР

Касб-корда алдов шаръан айб саналади. Имом Муслимнинг “Саҳиҳ”ида Абу Ҳурайрадан (розийаллоху анху) ривоят қилинишича, Пайғамбар (соллаллоху алайҳи ва саллам) бозорда сотилаётган бир тўп доннинг ичига қўлларини ботирдилар. Иттифоқо, қўллари намликни сезди ва: “Эй бу молнинг эгаси, бу нима?” дея сўрадилар. Сотувчи бундай деди: “Ё Расулulloҳ, бунга ёмғир тегди”. Расулulloҳ: “Одамлар кўришлари учун ўша қисмини уст томонга қўйишинг керак эмасми?” дедилар. Сўнгра бундай марҳамат қилдилар: “Бизни алдайдиган биздан эмас” (*Муслим, “Имон”, 164; Абу Довуд, “Сехр”, 50; Термизий, “Сехр”, 72; Ибн Можа, “Тижорат”, 36; Доримий, “Сехр”, 10; Аҳмад, 11, 50*).

Ҳар бир инсон ўз касбида тақвога эътибор бериши, алдамаслиги керак. Аллоҳ таоло инсонга касб-корида нафсини тийиш, ҳалол мол топиш қобилиятини берган. Агар инсон касбида ҳийла ишлатса, ўзига ҳам, бутун инсонларга ҳам хиёнат бўлади.

Бу борада қўйидагиларни айтишган: “Ким касбида тўғри ва самимий бўлса, Аллоҳ буюргани учун инсонларга фойдали бўлиш мақсадида ишласа, Аллоҳ таоло у кимсанинг сар-

моясига кутилмаган жойдан барака эҳсон этади, ҳатто у молдунё жиҳатидан инсонларнинг энг фаровонларидан бўлади. Ким ишида ҳийла қилса, бу ҳоли ошкор бўлади, молининг баракаси йўқолади, ҳатто тез орада сарсон-саргардонлиги зарбулмасал бўлади. Зеро, Аллоҳ камбағалликни алдамчиликка, баракотни эса тақвога боғлаган. Халаф ва салаф машойихлар касб-корни Қуръони азим ва Суннати шарифга суянган ҳолда ташвиқ қилишган.

Шайх Абул Ҳасан аш-Шо-залий (раҳматуллоҳи алайҳ) бундай деганлар: “Ким (ҳалол йўлдан) тирикчилик қилишга интилаб, Рабби буюрган фарзларни адо этса, бу кимсанинг мужоҳадаси камолотга етди”.

Шайх Абул Аббос ал-Мурсий (раҳматуллоҳи алайҳ) бундай деганлар: “Сабабларга ёпишинг, Сиздан ҳар бирингизнинг тарозиси, иш қуроли, тикиш игнаси ва (тижорат) сафари (каби мунтазам бир касби, машғулоти) бўлсин”.

Уламои киром ҳалол луқма топиш учун меҳнат қилиш имоннинг камол даражаларидан бир вожиб экани хусусида ижмо қилишган. Шу нарса ҳақиқатки, ишлаб пул тополмайдиган эркак аёлга ўхшайди.

“Васийат” китоби муаллифи Матлубий (раҳматуллоҳи алайҳ) хунари йўқ камбағал ҳақида бундай деганлар: “У кимса харобаларда яшайдиган бойкушга ўхшайди. Чунки унинг ҳеч кимсага фойдаси тегмайди”.

Расулulloҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам) асҳобидан ҳеч кимни қўлидаги касб-

корини ташлашга буюрмаганлар. Уларни ҳамиша ҳалол меҳнат қилишга ундаганлар, бу борада тавсия ва насиҳатлар берганлар.

Яна “Васийат” маллифи айтадики: “Комил (муршид) инсонларга касб-корини юритиш билан сайру сулукларини ҳам яхши ўргатган ва уларга касбларини тарк этишини буюрмаган (зот)дир. Файримашруъ ишларни қилган кимсани ҳеч бир киши Аллоҳнинг ризолигига етказолмайди. Менимча, касб-корли, хунарли мўмин, инсонларнинг садақа ва эҳсонларига муҳтож, ҳеч бир дунёвий хунар қўлидан келмаган, диндорлиги эвазига кун ўтказувчи мажзублардан комилроқдир. Аллоҳ таоло касб-корли обидларни хунарсиз обидлардан бир неча хусусда устун қилди ва уларга неъматлар икром этди:

а) инсонларнинг садақалари ва закотларидан емай, ўзлари тирикчилик қилиб, топганларидан ейишлари;

б) олимликка даъвогарлик ва жоҳилларга нисбатан кеккайишнинг йўқлиги, ўзларининг кичиклигини ва бошқаларнинг буюклигини кўра билишлари;

в) Аллоҳ таоло ва пайғамбарлари хусусида асло шубҳага бормасликлари.

Устозим Алийул Ҳаввос (раҳматуллоҳи алайҳ) бундай дер эдилар: «Қон олувчи ва сув қувурларини тозаловчи каби ўз меҳнатидан кун кўрган киши инсонлар садақаси ҳисобига кун ўтказувчи обиддан устундир”.

Шуни ҳам билиш лозимки, муттасил кўпайтириш ва мақтаниш учун пул топиш шаръан айб саналади.

Ҳадиси шарифда марҳамат қилинади: “Ким мақтаниш, кўпайтириш учун (ҳатто) ҳалол дунё молини талаб этса, (қиймат кунни) Аллоҳ таоло ундан газабнок бўлади”.

Абдуллоҳ МУРОД
таржимаси

Динимиз тўласича покликка асосланган. Поклик эса икки хил бўлади: жисмоний ҳамда маънавий. Жисмоний поклик тушунарли. Маънавий поклик жуда нозик ва серқирра бўлганидан унга алоҳида аҳамият берилади. Жумладан, ҳалол ва ҳаром масаласи. Шариатимиз нима ҳалол, нима ҳаром эканини очиқ ажратиб берган. Айниқса, егуликларда ҳалолликка жиддий эътибор берилиши бежиз эмас. Динимиз мўминларни хонадонига қирадиган нарсаларда ёки ҳалқумидан ўтадиган ҳар қандай лўқмада Аллоҳ таолодан қўриқиб, парҳез ва тақво қилишга чақиради. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ

“Эй мўминлар, сизларга ризқ қилиб берганимиз — покиза нарсалардан енглар” (Бақара, 172);

يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا

“(Юборган барча пайғамбарларимизга шундай дедик): “Эй пайғамбарлар, ҳалол-пок таомлардан енглар ва яхши амаллар қилинглар!” (Мўминлар, 51); “Сизларга ўлакка, қон, тўнғиз гўшти, Аллоҳдан бошқа бировнинг йўлида сўйилган нарса, бўғилиб ўлган, уриб ўлдирилган, баланд жойдан қулаб ўлган, сузишиб ўлган ва йиртқич ҳайвон тишлаб ўлдирилган жониворлар ҳаром қилинди” (Моида, 3).

Ислоҳ ҳалоллик динидир, шунинг учун таомнинг ҳалоллини излаш, ҳаромини тарк этиш раббоний бир йўлдир. Сарвари Коинот (с.а.в.) бундан ўн тўрт аср муқаддам умматларини бежиз огоҳлантирмаганлар: “Аллоҳга қасамки, агар бирор киши ҳалқумидан бир ҳаром лўқма ўтказса, қирқ кунгача унинг амаллари қабул бўлмайди. Қайси банданинг танаси ҳаром озуқадан ва рибодан озикланибди, унга дўзах лойиқроқдир”.

ГЎШТ МАРКАЗИ

Яшириб нима қилдик, ўтган даҳрийлик тузумида динимиз қоидаларидан чекиниб, ҳалол ва ҳаромни фарқламайдиган бўлиб қолдик. Айниқса, нон ва сабзавотдан кейин энг кўп истеъмол қилинадиган гўшт маҳсулотлари масаласида аҳвол аянчли. Бозорларимизда қўлма-қўл сотилаётган баъзи гўшларнинг сифати, кўриниши одамни шубҳага солади. Кўпинча ҳайвонни сўйиш ва гўштани сотишда оддий тозалик-санитария тартибларига риоя қилинмаётган. Энг ачинарлиси, тирикчиликни рўқач қилиб айрим ўзбек хонадонларида чўчка боқиб ва сўйиб сотиш, ҳатто ит гўшtidан таом тайёрлаб тарқатиш, касал ва ҳаром ўлган ҳайвонлар гўштани билдирмай савдога чиқариш каби мулақо ҳаром ишлар ҳам кузатиляпти.

Аммо бу нохуш манзаралар бутун жамиятга хос нарса эмас. Мамлакат пойтахтида, вилоят ва шаҳарларда гўшт савдосини исломий талабларга биноан таш-

кил этаётган дўконлар, қассобхоналар жуда кўп. Кейинги йилларда Тошкент шаҳрида фаолиятини бошлаган “Демир”, “Метро” савдо уйлариининг гўшт шохобчалари, “Селна”, «Касбино» гўшт марказлари каби замонавий, ҳалол-пок маҳсулотлар билан савдо қиладиган масканлар шулар жумласидандир. Пойтахтнинг Навоий кўчасида, Ҳамза театри қаршисида жойлашган “Селна” гўшт маркази фаолияти билан танишув асносида бунга ишонч ҳосил қилдик.

Шерзод МИРБОБОВ,
“Селна” гўшт маркази
директори:

— Марказимизнинг ташкил топганига икки ярим йилдан ошди. Ўзим ўн йилдан буён шу соҳада ишлаб келаман. Мақсадимиз халқимизни сифатли, ҳалол-покиза сўйилган ва қайта ишланган гўшт маҳсулотлари билан таъминлаш. Мол, қўй, парранда гўшtidан кунига 25—30 хил тур-

да маҳсулот тайёрлаб сотамиз. Минглаб харидорларимизга ўн беш киши хизмат кўрсатади, булар фақат гўштни қайта ишлаб сотувчилар. Ҳайвонларни, асосан, Юнусободдаги “Раҳматуллоҳ” хусусий фирмаси (бошлиғи Содиқ Ҳошимжонов) қассоблари сўйиб беришади, бари намозхон, тақволи кишилар.

Наби СЕЗИКЛИ,
марказ бош технологи:

— Ўзим туркияликман, йигирма йилдан буён шу соҳанинг нонини ейман. Мустақиллик йилларида юртингизга келиб, гўшт савдосида фаолият бошладим. Аввал “Демир”, “Метро”да иш ташкил этдим. Ҳозир “Селна” гўшт марказидаман.

Гўшт савдосининг нозик томонлари кўп, баъзилар ўйлаганидай, ҳайвонни сўйиб, гўштини майдалаб сотишдангина иборат эмас. Айрим бозорларда олис вилоятлардан автобусларда, юк машиналарда, олти-саккиз соат

Ҳайвон сўйишга оид ҳукмлар

Аллоҳ таоло бизларга ато этган ва истеъмолини ҳалол қилган ҳайвонларнинг гўшти фақат шаръий йўл билан сўйилганидагина ҳалол бўлади. Ҳайвонларни шаръий сўйиш усули бундай: улар сўйиладиган жойга олиб келинган, оёқлари боғланиб, калласи қиблага қаратиб ётқизилади (бу амал мустаҳабдир). Бунгача пичоқларни ўткирлаб, олдиндан тайёрлаб қўйиш керак. Чунки ҳайвон ётқизилганидан сўнг пичоқларни ўткирлаш макруҳдир, бунда мол озорланади. Бевосита пичоқ тортишдан олдин қассоб: “Бисмиллаҳи, Аллоҳу акбар” деб ҳайвоннинг ҳиқилдоғига бўйин тарафидан (яъни, кўкрак томонидан) пичоқ тортади. Пичоқ тортишда тўрт нарса — қизилўнғач, икки қон томири ва кекирдик ке-

силиши керак. Ҳайвоннинг жони батамом чиқиб бўлгунча умуртқа томирига пичоқ теккизилмайди, териси шилинмайди, калла батамом узилмайди.

Ҳайвонни сўйишга ётқизишдан олдин бошига болға ё ўткир найза уриб ёки электр токи ёрдамида йиқитиб сўйиш шаръан мумкин эмас. Бу усуллар билан сўйилган ҳайвон гўштини еб бўлмайди. Сўйилган ҳайвоннинг саккиз аъзоси — безлари, эркаклик аъзоси, ургочилик аъзоси, орқа йўлининг охири, мойкалари, сўйилганида томидан отилиб чиққан қони, ўт пуфаги, сийдик пуфаги ҳаром, ейиш мумкин эмас.

Сўйилган ҳайвон терисини шилишдан олдин оғиз билан пуфлаб шишириш макруҳдир. Бунда дам ургичдан фойдаланиш мумкин.

мобайнида иссиқда олиб келинган гўштлар бемалол сотиляпти. Ёки музхонаси бўлмаган, тозалик ҳақида бош қотирилмайдиган жойларда гўшт савдоси ташкил этиш ҳам тўғри келмайди. Марказимизда бу ишлар энг замонавий талаблар асосида ташкил этилган. Масалан, гўштни савдога чиқариш олдиндан уни навларга бўламиз, сон-қўл суяқларини алоҳида ажратиб олиб сотамиз. Ейишга яроқсиз айрим аъзолари, пардалар, пайлар, безлар ташлаб юборилади. Калла-пойча эса, фақат тозаланган ҳолда, харидорлар буюртмасига биноан сотувга чиқарилади.

Эрмат ИСАЕВ,
Шайхонтоҳур тумани СЭСи санитария врачси ёрдамчиси:
— Санитария талабларига кўра, сўйишга келтирилган

ҳайвон кушхонада бир кун маҳсус жойда сақланиб, қони, соғлиги текширувдан ўтказилади. Биринчи шаклли қоғоз тўлдирилиб, унинг ҳолати батафсил кўрсатилади. Шундан кейингина уни сўйишга рухсат берилади. Худо кўрсатмасин, агар ҳайвонда юқумли касаллик бўлиб, уни текширмай гўшти халққа тарқатиб юборилса, оқибати нима бўлишини ўйлаб кўравиринг. Сўйилган гўштлар маҳсус жўнатиш жойида икки соатдан ўн соатгача тиндирилиб, кейин савдога чиқарилиши керак. Олис вилоятлардан иссиқда гўшт ташиб келаётганлар ҳам бор. Санитария хизматимиз бундайларга нисбатан ҳам тегишли чоралар кўриб келяпти.

Гўшт маркази ходимларининг эътирофича, бу ерда гўшт маҳ-

сулотлари нархи бозордагидан озгина қиммат. Лекин марказда сизга фақат яхши сифатли, ишончли, ҳалол-поқ маҳсулот тавсия этилишининг ўзиёқ ана шу “камчилик”нинг ўрнини тўлдириб юборади. Қолаверса, марказда танлаш имконияти бор, биргина қийманинг беш-олти хилини кўрдик. Тарозидан уриб қолишларидан, орасига йўғон суяк ёки калла гўшти тиқиб юборишларидан кўрқув-ҳадиксираш йўқ.

Сўзимиз охирида барчамизга ҳалол ризқ, тақволи ҳаёт насиб этишини Аллоҳ таолодан сўраб қоламиз.

Анвар АҲМАД

